

[*Din Psikolojisi*]

DİASPORİK YAŞAMIN PSİKO-ANATOMİSİ - II: MÜSLÜMAN-TÜRK GÖÇMENLERİN ÇALIŞMA VE CİNSEL YAŞAMLARI ÜZERİNE NİTEL BİR ÇALIŞMA

Mustafa KOÇ*

ÖZET

Yedi ayrı makale dizisinden oluşan araştırmanın bu ikinci makalesinde, öncelikle Müslüman-Türk göçmenlerin “çalışma yaşamı” üzerine elde edilen nitel bulgulara yer verilmiştir. Daha sonra ise adı geçen örneklem grubunun “cinsel yaşamları” üzerine saptanan diğer nitel verilerin analizleri yapılmıştır. Araştırma konusuna ilişkin yapılan nitel analizler sonucunda; “(a) çalışma yaşamlarıyla ilgili olarak Müslüman-Türk göçmenlerin çoğunluğunun işçi sınıfında bir yaşam sürdürdükleri; katılımcıların dış-göç motivasyonlarının farklılaşması sebebiyle ekonomik nedenlerin yanı sıra eğitim amaçlı dış-göçün de yaşandığı; Türk azınlık grubunun kendi aralarındaki iç çekişmesinin, iş yaşamında başarılı olmama nedenlerinden biri olduğu; (b) cinsel yaşamlarıyla ilgili olarak da evli olmayan göçmenlerin evli olanlara göre ‘evlilik öncesi’ ve ‘evlilik dışı’ cinsel ilişkiye yönelik daha seküler bir tutum geliştirdikleri; yine evli olmayanların evlilik dışı cinsel ilişkide buldukları ve bu göçmenlerin dinsel inanç düzeylerine bağlı olarak da bu türden bir ilişki sonrasında suçluluk ve günahkârlık duygusu yaşadıkları” gibi bulgular elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göçmen, Diasporik yaşam, Azınlık grup, Çalışma yaşamı, Cinsel yaşam.

* Doç. Dr.; Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Psikolojisi Bilim Dalı Öğretim Üyesi & Manevi-Psikolojik Danışmanlık Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü;
[e-posta: mustafakoc@balikesir.edu.tr]

ABSTRACT

Psycho-anatomy of the diasporic life-II: A Qualitative study on Turkish-Muslim immigrants' working and sexual lives

This second article of the research, composed of seven individual articles, initially provides the obtained qualitative findings on Turkish-Muslim immigrants' "working life". It, then, analyzes the other qualitative findings, based on the mentioned sample group's 'sexual lives'. As a result of the qualitative analysis of the research, some of the findings are as follows: "(a) regarding the working life, the majority of Muslim-Turkish immigrants live in the working class; because of the different motives of emigration of the participants, they have immigrated for economic reasons as well as educational purposes; Turkish minority group's conflict among themselves is one of the reasons for not being successful in their business life; (b) regarding the sexual life, unmarried immigrants develop a more secular attitude towards 'premarital' and 'extramarital' sexual intercourse than the married ones; and they also have 'extramarital' sexual intercourse and so feel a sense of guilt and sinfulness after extramarital sexual intercourse with regard to the levels of their religious belief."

Keywords: Immigrant, Diasporic life, Minority group, Working life, Sexual life.

Giriş

Diasporik bir içeriğe sahip dış-göç olgusu, modern dünyanın en önemli psiko-sosyal gerçekliklerinden biri olarak, toplumların dönüşmesi ve farklılaşması bakımından coğrafyadan siyaset bilimine, sosyolojiden edebiyata kadar çok farklı alanlarda disiplinler arası bir perspektiften sosyal bilimcilerin ilgi duydukları çalışma konularından biridir. Bu alana ilişkin Türkiye'de de son dönemde önemli bilimsel etkinlikler yapılmaya başlanmıştır. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi tarafından 29-30 Mayıs 2015 tarihleri arasında "Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu" da bu bağlamda yapılan bilimsel aktiviteler arasında yerini almıştır (örnek çalışmalar için bkz. Gezgin, 2015: 91-102; Pusch, 2015: 303-322).

Dış-göçlerin sebep ve sonuçları, ülkelerin kültürel, ekonomik ve sosyal yapıları üzerindeki etkileri, göçmenlerin göç ettikleri ülkelere entegrasyon ve

asimilasyon süreçleri, yaşadıkları güçlükler gibi durumlar her alandan sosyal bilimcinin ilgiyle incelediği konulardır. Dolayısıyla dış-göç bağlamında göçmenlerin iki farklı toplumun buluşma veya ayrışma noktasında yer almaları ve iki yönlü etkilenmeye açık olmaları, onların oldukça karmaşık bir psiko-sosyal yaşam örgüsüne sahip olmalarını sağlamıştır. Gündelik yaşam içerisinde farklı olanların sınırında yer almak, analizi o kadar kolay bir durum değildir. Bu anlamda Avrupalı Türklerin dış-göç deneyimleri oldukça dikkat çekicidir. Türkiye'nin dış-göç tarihi, yarım yüzyıl öncesinde vatandaşlarını ekonomik kazanç sağlamak amacıyla Avrupa'ya işçi olarak göndermesiyle başlamıştır. Türkiye'nin kırsal kesimlerinden Avrupa'ya göç eden Türk işçiler, aslında Avrupa'ya kalıcı olarak yerleşmek amacıyla gitmemişlerdir. Onlar, Türkiye'de yüksek orandaki işsizlik sonucu ailelerini ve ülkelerini bırakarak başta Almanya olmak üzere, Fransa ve Danimarka gibi çeşitli Batı Avrupa ülkelerine ekonomik kazanç sağlamak amacıyla çıkmışlardır. Dilini, kültürünü ve yaşam tarzını bilmedikleri bu ülkelerde tutunmaları ve yaşamsal koşulların ürettiği psiko-sosyo-antropo-ekonomik problemlerle başa çıkmaları, başarı ve dram arasında önemli yaşamsal deneyimler ortaya çıkarmıştır (ayrıca krş. Alpau, 2015: 201-210).

Geçici işçi statüsüyle Avrupa'ya giden birçok Müslüman-Türk göçmen, yıllar geçtikçe Türkiye'ye dönüşün giderek zor olduğunu görmüşlerdir. Bütün Avrupa ülkelerinde işçi alımı anlaşmalarının iptal edilmesiyle birlikte Türk işçiler, içinde yaşadıkları ülkeye yerleşmeyi temel alan Avrupalı olma yönünde kararlar almak durumunda kalmışlardır. Avrupa ülkelerinin, Türk işçileri geçici işçi statüsünde değerlendirmeleri ve onları uzun yıllar göçmen olarak görmemeleri, Türk göçmenler için zorlu bir sürecin yaşanmasına neden olmuştur. Fakat misafir işçilerin, ülkelerine dönme şartlarının giderek kaybolduğunu anlamalarıyla birlikte, Türkiye'deki ailelerini yanlarına almaları, psiko-sosyo-antropolojik bağlamda yeni bir yaşamsal sürecin de başlamasına sebep olmuştur. Onlar artık misafir işçi statüsünden Avrupa vatandaşı olma yolunda adımlar atmaya başlamışlardır. Nitekim birçok Avrupa ülkesi zamanla misafir işçilerin artık ülkelerine dönemeyeceğini kabul ederek Müslüman-Türk göçmenlerin kendi ülkelerine sağlıklı biçimde entegrasyonu konusunda ciddi sosyal politikalar geliştirmeye başlamışlardır.

Yukarıda sözü edilen bu sürecin çok kolay olduğunu söylemek elbette mümkün değildir. Özellikle Avrupa ülkelerinde son yıllarda artan işsizlik, yabancı göçmenlere bakışın giderek olumsuzlaşmasına psiko-sosyal zemin hazırlamıştır. Türk göçmenler ise içinde yaşadıkları ülkelerde hem bu olumsuzluklarla başa çıkmak hem de anavatanlarıyla bağlantılarını devam ettirmek durumunda kalmışlardır. Onların ülkeleriyle son dönemde oluşturdukları psiko-sosyal bağlantıların temelini ise büyük ölçüde ikinci kuşak göçmenlerin yaptığı ‘ithal damat-gelin’ temeline dayalı evlilikler oluşturmuştur. Dolayısıyla oluşturulan bu yeni akrabalık formu, aynı zamanda Türk göçmenlerin anavatanlarıyla ilişkilerinin de zorunlu olarak devamlılığını sağlamıştır. Fakat bu ikinci kuşağın Türkiye’den evlenme oranlarının yüksek olması, birçok Avrupa ülkesinde önemli bir tartışma konusu ortaya koymuş ve ikinci vatanın yönetimleri tarafından bu durumun entegrasyon sürecini engellediği iddia edilmiştir. Bu sebeple bazı Avrupa ülkeleri, süreç içinde yeni yasal düzenlemeler yaparak, ‘ithal damat-gelin’ olayının önüne geçmeyi hedeflerken, aynı zamanda Avrupa’daki göçmen grupları için yeni göçmen ve entegrasyon politikaları geliştirmeye başlamışlardır (Kaya, 2008: 150-151).

Öte yandan çalışma yaşamına ekonomik katkıları bağlamında, göçmenler kaynak ülkeler (gönderen) ve hedef (ev sahibi) ülkeler bakımından farklı önemlere sahiptirler. Bu önemin niteliği, küreselleşmenin de etkisiyle her geçen gün daha da karmaşık bir duruma gelmektedir. Özellikle düzenli göç hareketlerinde göçmenler, ilk olarak hem ‘kaynak’ ülkeler hem de ‘hedef’ ülkeler için maddi-ekonomik katkıları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Göçmenleri kabul eden ülkeler için işgücü açığı daha az bir maliyetle karşılanıp ekonomi büyütülürken; genelde daha az bir gelişmişlik durumuna sahip kaynak ülkeler için göçmen işçiler, mali ve ekonomik bakımdan son derece önemli bir ‘döviz gelir kaynağı’ rolü oynamışlardır (Erdoğan, 2013).

Bugün pek çok ülke için gelişmiş ülkelerde bulunan vatandaşları tarafından gönderilen dövizler, anavatan ekonomileri içinde olağanüstü önemli bir yer tutmaktadır. Dünya Bankası verilerine göre 2013 yılında gelişmekte olan ülkelere, göçmenleri üzerinden gelen döviz 410 milyar dolar düzeyindedir. Döviz girişi

1960'lı yıllarda başlayan Türk işçi göçünün de önemli, hatta başlangıçta devlet için en önemli özelliği olmuştur. 1975'te Türk işçilerinin ülkelerine gönderdikleri 1,3 milyar dolar tutarındaki döviz, ülkenin toplam 1,4 milyar dolar olan ihracatına neredeyse denk bir büyüklüğe ve öneme sahip olmuştur (Erdoğan, 2015: 125-126).

Ayrıca potansiyel yararları kullanabilmenin önemli bir önkoşulu da, göçmen işçilerin çalışma koşullarını yeterli düzeye çekmek için çaba göstermektir. Birçok göçmene göre çalışmak için göç etmek, yararlı ve olumlu bir deneyimdir. Fakat göçmen işçilerin büyük bir bölümü için içinde yaşadıkları ülkelerdeki çalışma koşulları, sömürüye ve kötüye kullanıma dayalıdır. Bu koşullar, 'zorla çalıştırılma, düşük ücret, sağlıksız çalışma ortamları, sosyal güvenlikten yoksunluk, insan hakları ihlali, ayrımcılık, sosyal dışlanma' şeklinde özetlenebilir. Göçmen işçilerin haklarının korunması için oluşturulan kuruluşların geliştirilmesi ise göçlerin ve buna bağlı sömürünün artmasının oldukça gerisinde kalmıştır.

Çalışma koşulları bağlamında göçmen işçilere yönelik uygulamalara ilişkin kaygılar, ILO tarafından geliştirilen birçok uluslararası çalışma standardınca ortaya konmuştur. Bu kaygılar, 'işçilere işgücünün karşılığını ödemeyi, çalışma saatlerini, ücretli tatilleri (izinleri), çalışmak için uygun olan minimum yaşı, iş güvenliğini, sağlık ve sosyal güvenlik önlemlerini' içermektedir. Uluslar arası istihdam güvenliğinde göz önünde bulundurulması gereken temel ilke, işçilere dönük uygulamalardaki 'eşitlik ilkesi'dir. Bu maddeye göre devletler, aynı iş gücünü harcayan tüm göçmen işçilere, eşit çalışma koşullarını garantilemek zorundadır. Fakat çalışma koşullarındaki ve işçilere yönelik uygulamalardaki yapısal eşitsizlikler, göçmen işçilerin kendi aralarında ve göçmen işçiler ile yerli işçiler arasında olmak üzere iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Bazı eşitsizlikler, 'göç statülerindeki farklılıklardan, nitelik profillerinden, istihdam sektörlerinin farklı olmasından' kaynaklanırken bazıları da kasıtlı ayrımcılık uygulamalarına dayanmaktadır.

İşsizlik oranlarındaki istatistiksel farklılıklar, göçmen işçilerin iş piyasasındaki elverişsiz pozisyonlarının da açık bir göstergesidir. 2000-2001 yılları arasında OECD ülkelerindeki göçmen kadın ve erkek işçiler, göçmen olmayan kadın ve

erkek işçilere göre ortalama iki kat daha fazla işsiz olarak saptanmıştır. Örneğin; Danimarka ve İsviçre’de erkekler için göçmen işsiz sayısı, yerli işsiz sayısının üç katını geçmiştir. Göçmen kadınlar için işsizlik oranı ise Finlandiya, Fransa ve İtalya’da % 20’nin üstünde olmuştur. İstihdam güvencesine gelince, burada da dikkate değer farklılıklar bulunmaktadır. Ev sahibi çoğu ülkedeki yerli işçiler (yani kendi vatandaşları), istihdam kaybı durumunda devletten, işten çıkarılma karşılığında tazminat ve işsizlik sigortası gibi bazı sosyal korunma şekillerini talep edebilir ve başka bir iş arayabilirler. Genel olarak bakıldığında göçmen işçilerin, yerli işçilere oranla daha az iş güvencesine sahip oldukları görülmektedir. Bu noktada kalıcı göçmenler de, büyük bir olasılıkla yerli işçilerle aynı avantajlara sahiptirler; ama aynı şartlar ne yazık ki göçmen işçiler için geçerli değildir. Bazı ülkeler, geçici göçmen işçilere oturma izinleri süresince alternatif istihdam arayışı için olanaklar sunabilmektedirler. Fakat bazı ülkelerde ise çalışma izni ve oturma izni birbirine bağlı olduğundan iş kaybı, o ülkede yaşama hakkını da geçici göçmen işçilerin elinden almaktadır (Akıl, 2005: 12-13).

Gelişmemiş ülkelere, gelişmiş (endüstrileşmiş) ülkelere göçü analiz eden ve ekonomik hayatın sosyal boyutunu da göz önünde bulunduran ‘çift sektör teorisi’ne göre, bir ülkede pazar birincil ve ikincil olmak üzere iki sektöre bölünmüştür. Birincil sektördeki meslek ve işler, geniş bir oranda yerli halk için rezerve edilmiştir. Kapitalist merkezler de, “ikincil sektörel göç” sürecinde sektörle ilgili temel karakteristikleri belirler. Bu sektördeki işler, göçmenler tarafından yapılan ve genellikle kalifiye olmayan işlerdir. Çalışma koşulları ağır ve sağladığı sosyo-ekonomik doyum düzeyleri düşüktür. Dolayısıyla göçmenlerin bu işlere girmelerindeki en önemli faktör, işverenlerin aktif işçi toplama politikaları ve programlarıdır. Bu işler için uygun olan işgücü temini tüketilemez, çünkü sürekli bu işlerde çalışmayı isteyen göçmenler vardır. Dolayısıyla böylelerine bir çalışma döngüsünde doğal olarak göç sürecini durdurmak çok zordur (Erdoğan, 2007: 4; Piore, 1980: 35).

İstatistiksel oranlar farklılık göstermekle birlikte bugün yaklaşık 7,5 milyon Türk, Avrupa’da yaşamlarını devam ettirmektedir. Her ne kadar resmi rakam-

lara 200.000 olarak yansımakta ise de yaklaşık 400.000'e yakın Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı da, Türkiye ile çok sıkı sosyo-kültürel ve ticari ilişkiler geliştirerek İngiltere'de yaşamaktadır. Bu rakamın içinde şüphesiz Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kökenli vatandaşlar da vardır. Avrupa'nın her bir köşesinde olduğu gibi bugün İngiltere'deki yaratıcı, mücadeleci ve çalışkan Türkiyeli göçmenler, girişkenlikleri sayesinde ülkedeki konfeksiyon sektörünün krize girmesinden sonra 'restaurant, fish-and-chips, döner-kebab, kafeterya, süper market, taksi durakları, et-gıda ve yiyecek toptancılığı, fastfood, ithalat ve ihracat' gibi hizmet sektöründeki çok çeşitli iş kollarına yönelmişlerdir. Dolayısıyla bazı iş kollarında İngiltere genelinde kesin söz sahibi olmayı da başarmışlardır.

Birleşik Krallık özelinde Türk göçmenlerin çalışma yaşamlarına bakıldığında ise sadece Londra ve yakın çevresinde yaklaşık 1200-1300 süper market Türk göçmenler tarafından işletilmektedir. Yine İngiltere genelinde yaklaşık 15.000'e yakın restoran ve kebab dükkânı, özellikle Kuzey Londra'da 70-80 kadar taksi durağı, binlerce süper markete ürün veren çok sayıda gıda toptancısı Türkiyeli göçmenlerin yönetimi altındadır. Ülkede son dönemde büyük bir gelişme kaydeden inşaat sektöründe bile çok sayıda Türk göçmen çalışmakta, bu sebeple de Türk inşaat firmaları bu pazarı da artık yavaş yavaş zorlamaktadırlar.

Türklerin Birleşik Krallık'a dış-göç deneyimi, Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine göre oldukça geç bir tarihte başlamıştır. Başlangıçta İngiltere'ye özellikle dil öğrenmek ya da çalışmak amacıyla gelen ve belirli bir ekonomik birikim sağladıktan sonra Türkiye'ye dönmeyi planlamış olan birinci kuşak Türk göçmenler, artık İngiltere'de neredeyse emeklilik yaşına ulaşmıştır. İkinci kuşak ise buldukları bölgelerde süresiz oturma statüsüne sahip olan işçisi, işvereni, serbest çalışanı, bilim adamı, öğrencisi, öğretmeni ve sporcusuyla sosyo-kültürel ve ekonomik katkıları her geçen gün daha çok hissedilen bir Türk varlığı haline gelmeye başlamıştır. Kısacası İngiltere'de yaşayan Türk göçmenler, içinde buldukları çeşitli sorunlara ve genel olarak ihmal edilmişliklerine rağmen Türkiye'nin sosyo-kültürel değerlerini ve turizmini tanıtmak için yoğun bir çaba içindedirler. Fakat ne yazık ki, İngiltere'de yaşayan Türkler, sayısal güçlerini

bugüne kadar siyasal güce dönüştürememişlerdir. İngiltere’de sayıları yaklaşık olarak Türkler kadar olmakla beraber Musevi toplumunun genel İngiliz toplum yaşamı içindeki etki ve güçleri tartışılmaz büyüklüktedir. Hindistan, Pakistan ve Jamaika’dan gelen göçmenler ile Rumların bile Türk göçmenlerden daha iyi organize olduğunu söylemek mümkündür. 400.000’e ulaşan nüfusa ve çalışma yaşamındaki yukarıda belirtilen olumlu örneklerle rağmen ne yazık ki, İngiltere’de yaşamlarını sürdüren Türklerin gücü, diğer azınlık grupları kadar duyulamamıştır.

Aslında İngiltere gelişmiş bir sosyal refah devleti olarak vatandaşlarına içinde yüksek standartlı hizmetlerin yer aldığı açık bir yaşam sunmaktadır. İngiltere’deki Türk göçmenler tüm korkularını, kaygılarını, özlemlerini bir yana bırakıp yaşama dört elle sarılmalarına rağmen bu yaşam standartlarından yeterli kadar yararlanabilmiş değillerdir (Erdoğan, 2015: 283-306).

Yukarıda da kısaca değinildiği gibi Türklerin Batı Avrupa ülkelerine olan dış-göç serüvenine kronolojik olarak bakıldığında, 1961 yılından önce Almanya’ya ve ardından sonraki yıllarda ise diğer Batı Avrupa ve İskandinav ülkeleriyle imzalanan “misafir işçi” anlaşmalarıyla başlamıştır. Temelde ekonomik amaçlı kısa sürede yüz binlere ulaşan Türk işçiler, daha sonra devam edecek olan büyük bir dış-göçün ilk halkalarını oluşturmuşlardır. 1970’lerle birlikte Batı Avrupa ülkelerinde yaşanan ekonomik durgunluk, misafir işçi anlaşmalarının iptal edilmesiyle sonuçlanmıştır. Ancak bu türden anlaşmalara son verilmesi, Türklerin Avrupa’ya olan dış-göç maceralarının durmasını engelleyemediği gibi sözü edilen bu dış-göç, aile üyelerinin birleşmelerinden dolayı artan bir oranda da uzun yıllar devam etmiştir.

Ayrıca 1980 askeri darbesi ve daha sonra ortaya çıkan Güneydoğu sorunları sebebiyle çeşitli Avrupa ülkelerine iltica eden Türk vatandaşı mülteciler, işçi göçüyle başlayan ve aile birleşmeleriyle devam eden bu dış-göçlere eklenmiştir. 1990’lı yıllarla birlikte ilk dönem Türk işçilerinin çocuklarının evlenme yaşına gelmesi sonucunda bu kez de “ithal damat-gelin” süreciyle düşük profilli biçimde dış-göç tekrardan canlanmıştır. Bu ikinci kuşak Türk göçmenlerin,

Avrupa ülkelerinden yabancı biriyle evlilik yapmaktansa Türkiye’den biriyle evlenmeyi tercih etmeleri, beraberinde başka psiko-sosyal problem alanları üretmiştir. Ayrıca Türk göçmenlerin, yaşadıkları ülkelerde eğitim ve ekonomik statü olarak Avrupa ülkelerinin ortalamalarının altında oranlara sahip olmaları, birçok Avrupa ülkesinin göçmen ve entegrasyon politikalarını gözden geçirmeye başlamasıyla sonuçlanmıştır (ayrıca krş. Keskin, 2009: 555-564).

Müslüman-Türk göçmenlerin, birçok Avrupa ülkesinde beklendiği gibi yüksek düzeyli bir asimilasyon sürecine girmedikleri –görece- yadsınamaz bir gerçeklik olarak değerlendirilebilir. Ancak söz konusu bu olgusal durum, onların hiç entegre olmadıkları anlamına da gelmemektedir. Örneğin; Kaya’ya (2008) göre Türk göçmenlerin eko-politik katılım açısından birçok göçmen grubundan daha ileri düzeyde olduğu söylenebilir. Türk göçmenlerin etnik ve ekonomik temele dayalı örgütlenme düzeyleri ve oy kullanma oranlarının hiçte küçük görülecek oranlarda olmadığı söylenebilir. Ekonomik katılım bakımından önemli görülen girişimcilikle ilgili Türk göçmenlerin giderek Avrupa’ya uyum sağladıkları gözlemlenmiştir. Geçmişte ekonomik birikimlerini Türkiye’ye göndererek değerlendirmeye çalışan Türklerin, artık Avrupa’da yatırım yapıp içinde yaşadıkları ülkelerde güçlenme çabaları dikkati çekmektedir. Eğitim alanında bazı problemlere rağmen özellikle son kuşaklarda giderek pozitif bir eğilimin varlığı da dikkati çekmektedir. Belki entegrasyon açısından olumsuz görülen en önemli olgunun sebebi olarak, Türk göçmenlerle yerli etnik gruplar arasında evlilik oranlarının düşük olması gösterilebilir. Bunda da kültürel farklılıklarla birlikte belli bazı sınıfsal farklılıkların da etkili olduğu söylenebilir (Kaya, 2008: 163-164; ayrıca krş. Şahin: 2009: 589-597).

Öte yandan İngiltere kaynaklarına dayanılarak elde edilen 2011 verilere göre, ülke genelinde Türkiye’den İngiltere’ye giden göçmen sayısı 150 bin civarındadır. Fakat diğer Türk kökenli göçmenlerle birlikte 500 bin Türk göçmenin Birleşik Krallık’ta yaşadığı düşünülmektedir. Ancak Birleşik Krallık’ta yaşayan ve Türkçe konuşan azınlık topluluğunun kesin sayısı belirlenmemektedir. Bu belirsizliğin nedenleri ise;

- (i) iltica yoluyla ülkeye gelmiş olan göçmenlerin etnik kökenlerini açıklamak istememeleri,
- (ii) çifte vatandaş olanların kendilerini Türk kökenli olarak açıklamaktan kaçınmaları,
- (iii) kaçak duruma düşmüş binlerce göçmenin Türk vatandaşı olduklarını gizlemeleri,
- (iv) ikinci ve üçüncü kuşak Türklerin kendilerini daha çok İngiliz vatandaşı şeklinde ifade etmeleri olarak sayılabilir.

Birleşik Krallık'ın en büyük parçası olan İngiltere'de, 5 yıl yaşayanlar sürekli oturma hakkı elde etmektedirler. Bu hakkı elde edenler, ülkeye bağlılık yemini ederek İngiliz vatandaşlığı hakkına da sahip olmaktadır. Bu durumda Türk konsolosluğunun Türk nüfusunu gerçek rakamlarla belirlemesi olanaksızlaşmaktadır. Ülke genelindeki Türk nüfusun sayısı tartışmalı da olsa rakamlarla belirtilirken, adanın kuzeyindeki –bu araştırmanın çalışma grubunu da oluşturan- İskoçya'da yaşayan Türklerle ilgili herhangi resmi bir istatistiğe ise hiç rastlanmamıştır.

Birleşik Krallık; İngiltere, İskoçya, Galler ve İrlanda'yı kapsayan bir ada ülkesidir. Fakat göçmenlik üzerine oluşturulan bilimsel literatür, çoğunlukla İngiltere'ye odaklanmıştır. İngiltere ve İskoçya, Türk kültürünün yaşanması açısından birbirinden farklı özellikler göstermektedir. Bu bağlamda Londra'da ekonomik, sosyal ve siyasi temelli dernekler, Türk camileri, haftalık yayınlanan Türkçe gazeteler, hatta Türklerin kendilerini Türkiye'de hissettikleri Türk mahalleleri olduğu halde İskoçya'da yaşayan azınlık Türkler, sözü edilen bu ortak etnik-kültür unsurlarının birçoğundan yoksundurlar.

Bu çalışmanın örneklem grubundaki çoğunluğu oluşturan göçmenlerin de yaşadığı İskoçya'da (a) sosyal amaçlı derneklerden Edinburgh Türk Kültür Derneği / Edinburgh Turkish Cultural Association ile Edinburgh ve Glasgow'daki Alevi Kültür Dernekleri, Edinburgh'taki Speak Turkish Vakfı; (b) ekonomik amaçlı kuruluşlardan ise Türk-İskoç Ticaret ve Sanayi Odası / The Turkish-Scottish Chamber of Commerce and Industry bulunmaktadır. Ancak bunlardan sosyal amaçlı

derneklere, İskoçya’da yaşayan Türk toplumunun katılımının çok az olduğu ve siyasi bakış açılarındaki farklılıklar nedeniyle derneklerin kendi aralarındaki birliği ve dayanışmayı sağlamada ciddi yapısal sorunlar yaşadıkları gözlemlenmiştir.

Londra’da 30 dernek okulu ve 36 İngiliz devlet okulu bünyesinde ‘Türkçe ve Türk Kültürü Dersleri’ verilmektedir. Ancak İskoçya’da Türk Okulu veya ana dil öğretimine yönelik hafta sonu kursları yoktur. Türkçe’yi öğretmek ve Türk kültürünü tanıtmak amacıyla 2009’da kurulan Speak Turkish Vakfı ise ekonomik nedenlerden dolayı 2014’te çalışmalarına ara vermek zorunda kalmıştır (Özdemir, 2016: 767-768; Travis, 2011; Ekingen, 2012; Yalçın, 2002: 54; Aşçı, 2013; İsa, 2014; Pilancı, 2009).

Türkiyeli göçmenlerin İngiltere’ye yaptıkları dış-göç tarihine bakıldığında, ilk geldikleri dönemlerde yoğunlaştıkları iş kolunun tekstil sektörü olduğu görülmektedir. Bu durum kendilerinden önce gelen Kıbrıs Türklerinin bu alanda çalışması ve Türkiye’den gelenlerin onların yakınına yerleşmesi/yerleştirilmesiyle yakından ilgili bir durumdur. Sonraki dönemlerde ise bu sektörün bitmesiyle birlikte ‘süpermarket, kebabçı dükkânları ve cafe-shop (küçük kahve dükkânları)’ işlerine yöneldikleri görülmektedir. Son yıllarda taşımacılıkla birlikte, Londra’ya özgü, ancak çeşitli sınavlardan geçen şoförlerin çalışabildiği ‘black cap’ adı verilen taksicilik sektörüne ilginin arttığı da görülmektedir.

Konuyla ilgili çalışmalarında Erdemir & Vasta (2007), Türkiyeli göçmenlerin mevcut baskın güç biçimlerine karşı direnme ve barınma sürecinin bir parçası olarak çalışma stratejilerinde kültürel anlamlar oluşturdukları sonucuna ulaşmışlardır. Dayanışma ağları, işgücü piyasasında acil dayanışma biçimlerini (barınma, geçici iş vs.) işletmekle kalmayıp ekonomik anlamda verimli ve yapıcı aşamaları oluşturmaktadır. Bu süreçte Türkiye’deki mesleki ve ticari yeteneklerinden çeşitli kayıplar veren Türk göçmenler, etnik iş piyasası içerisinde kendilerine yer bulabilmişlerdir. Ancak göçmen gruplarının Londra’da aynı ya da yakın sektörlerde çalışması Türkiyelilere özgü bir durum değildir. Genel olarak diğer göçmen topluluklarında da aynı eğilimin söz konusu olduğunu belirtmek gerekir (Sili-Kalem, 2016: 49-50; ayrıca bkz. Atay, 2006).

Öte yandan bu makalede nitel analizi yapılan bir diğer yaşam alanı ise ‘cinsel yaşam’dır. Bir yaşam alanı olarak cinsel yaşam, diğer bireylerde olduğu gibi kuşkusuz ki göçmen birey için de önemlidir. Bu bağlamda cinsellik, yeme, içme, barınmayla birlikte insanoğlunun diğer canlılarda ortak olan temel dürtülerden biridir. Fakat diğer canlılarda cinsellik, sadece üreme ve neslin devamı amacıyla sınırlandırılırken birey yaşamında ise farklı soyut anlamlar taşır. Cinselliğin biyolojik boyutu orgazm, yani doruk doyumla sonlanırken psikolojik boyutu ise erotizmle sınırlandırılmıştır. Biyolojik olarak doruk nokta süresi oldukça kısa olan orgazmın doyurulması ve sürekliliği mümkün değildir. Cinselliğin sevgiden aşka giden sosyal boyutu ise seksten öte bir anlam taşıdığı için göçmen bireyin sosyal ilişkilerini de etkileyebilir. Evliliğin temelini oluşturan psiko-sosyal duygular olan ‘erotizm ve romantizm’ duyguları da birbirini etkileyebilir. Antropolojik olarak bakıldığında kadın-erkek ilişkilerini sadece erotizme veya sadece romantizme indirgeme yanlılarının hep sosyal sonuçları olmuştur. Toplumsal yaşamda göçmen bireye ‘ırkçılık, cinsiyetçilik ve yaşlılık’ gibi üç alanda ayrımcılık yapılması dikkati çekmektedir (Tarhan, 2009: 505).

Cinsellik, insan toplumlarının vazgeçilmez bir ihtiyacı olarak tarih boyunca var olagelmıştır. Hem “üreme” hem de “haz” boyutuyla göçmen bireyin doyum araçlarından biri olan cinsellik, bu anlamda fonksiyon görmeye devam etmektedir. Bununla birlikte hem cinselliğin yaşanması hem de karşılaşılan cinsel sorunlar açısından bir takım değişimlerden söz etmek de kaçınılmazdır. Bir başka ifadeyle, içinde yaşadığı yeni sosyo-kültürel ortamın da etkisiyle göçmen bireyin hayatına yeni giren bilgi ve araçlarla çeşitlenebilen cinsellik pratikleri ve buna bağlı olarak sorunları bulunmaktadır. Dolayısıyla artan ve çeşitlenen pratik ve sorunların tartışmalara eklenmesi ve teorisinin yapılması önem taşımaktadır (Tekin, 2009: 575).

İlk yaratılıştan sonra Yaratıcı, kadın ve erkeği tek başına ele almayı bu iki cinsi insanlığın soyunu devam ettirecek unsurun türleri olarak değerlendirmiştir. Her iki cinsin ilişkisinde bu düşünceden uzaklaşıp, salt bugün düşünülerek hareket edilecek olursa bundan elli yıl sonra insanlığın çözülmeye gidebileceği

söylenbilir. Bu konuya en büyük örnek, Avrupa ülkelerindeki evliliklerin iyice azalması, cinsel kimliklerin giderek çeşitlenip heteroseksüelliğin ötesinde homoseksüellik, biseksüellik, aseksüellik kültürünün giderek yaygınlaşmasıdır. Bunların sonucunda uzun vadede aile kavramının daha büyük zararlar göreceği öngörülebilir. Bu sosyal ve cinsel kimlik bozulmalarının en büyük sebebi ise kadın ve erkeğin biyo-psikolojik doğalarına uygun davranmamasıdır (Tarhan, 2009: 507).

Bunun yanı sıra modern yaklaşımlarda cinselliğin bilgi kaynağı ve pratiklerinin sınırları da Avrupa merkezli düşünce ve yaklaşımlarla belirlemektedir. Avrupa merkezli bu ilişki tarzı içerisinde cinsellik, sadece evlilik ile sınırlandırılmaz ve bunun dışında kadın ve erkeğin cinselliklerini farklı ortamlarda tecrübe etmeleri yanlış olarak görülmemelidir. Bu bağlamda, Avrupalı ülkelerde flört, serbest cinsel yaşamdan homoseksüelliğe kadar giden cinsel kimlik pratiklerine ilişkin bir sınır koyulmamıştır. İşte tam da bu noktada Avrupa'nın çeşitli ülkelerine dış-göç deneyimi yaşayan Müslüman-Türk göçmenler, ana-vatanlarından getirdikleri dinsel ve etnik kültür ve değerleri ile içinde yaşamak zorunda oldukları Avrupa ülkelerinin kültürel normları arasında bir süre sıkışıp kalmışlardır. Daha sonraki süreçte bu durum, cinsel yaşama ilişkin otantik değerlerden uzaklaşarak içinde yaşanan Avrupa ülkelerinin dominant değerlerini benimseme ve yaşama yönünde etik açıdan olumsuz bir değişim izleyebilmiştir.

Batılı modern yaşamdaki baskın yaklaşım, evliliğe karşı olmamakla birlikte cinselliği evlilikle sınırlandırmaz. Evlilik öncesi flörtü kabul ettiği gibi cinselliklerin kamuda denetlenmesine hoş gözle bakmamaktadır. Hatta daha da öte gidip kadın ve erkek kıyafetlerinden başlayarak cinselliğe kadar denetimi baskıcı bir zihniyetin eseri olarak eleştirmektedir. Bu bağlamda modern yaklaşım, özellikle kadın cinselliğinin kamuda öne çıkmasına yönelik rezervler koymaz. Kapitalizmin lojistik desteğiyle cinsellik de alınıp satılır bir materyal haline dönüşmüştür.

Avrupa değerlerine göre evliliğe, flört yoluyla gidilmesi önerilmektedir. Hatta bunun her zaman evlilikle sonuçlanmayabileceği de belirtilmektedir. Nitekim flörtün mutlaka gerekli olduğu ve nikâhta keramet bulunmadığı iddia edilmek-

tedir. Modern yaklaşımın teorisinde ataerkil ve erkek egemen yaklaşım eleştirilmekte; erkek ve kadının eşit olarak cinselliklerini yaşayacağı ve kadınlara sınırlamalar getirilmeyeceği söylemi kullanılmaktadır (Tekin, 2009: 579-580). Dolayısıyla Batı kültürü, “salon kadını” imgesini yüceltmektedir. Anne tipi kadın ortadan kalkmakta ve kadını erkeğin göz zevkine hitap eden dişil bir varlığa dönüştürmektedir. Bedeniyle değer bulduğunu düşünen kadın, estetik olarak kendini sürekli sorgulamakta ve sonuçta zaten var olan güzellik kaygısı gereğinden fazla beslenmektedir. Bunun sonucu olarak da kadınlarda, ‘güzelliğimle varım, güzel olmazsam yokum’ duygusu oluşmaktadır.

Müslüman-Türk göçmenin de içinde yaşadığı Avrupa kültüründe kadın, biyolojisinin olanaklarını beğenmeme dayatması sonucunda oluşturulan yeni toplumsal modellerle karşı karşıya bırakılmaktadır. Buna bağlı olarak da çeşitli hastalık grupları ortaya çıkmıştır. Kişilik güzelliğini göz ardı edip fiziksel güzelliğini ön plana çıkaran Batı’nın kültürel vurgusu, belli bir yaşın üzerindeki kadınların yanı sıra ergenlik çağındaki kız çocuklarında da karşılaşılan bir durumdur. Beğendiği sanatçının fotoğrafını eline alıp, “Ben bunun gibi olmak istiyorum” diyerek estetisyenlere giden genç kızların sayısı azımsanamayacak kadar çoktur. Batı kültürünün propagandası sonucu oluşan bu durum, temelde erkek egemen toplumun kadını kullanmasıdır. Dolayısıyla fiziksel niteliklerini kutsayıp bu değer üzerinden kadınla ilişkide bulunan erkek, bir süre sonra yine dış görünüşü sebebiyle onu terk etmektedir. Bunun en büyük örneklerinden birisi, Japonya’daki geisha kültürüdür.

Yine Avrupa değerleri dikkate alınarak cinsel özgürlük bağlamında tarihsel perspektiften bakıldığında, cinsel özgürlük kadın özgürlüğünün bir boyutunu oluşturmaktadır. Kadının cinselliğini istediği şekilde yaşaması, özgürlüğünün bir parçası gibi yansıtılmıştır. Psikiyatrların Freud’a dayanarak savundukları görüş, cinsel özgürlük konusunda bilimsel temel olarak kabul edilmiştir. Bu düşünceye göre nevrozların sebebi, cinsel dürtüyü bastırmaktır. Dolayısıyla söz konusu bu yaklaşıma göre bireyin ruh sağlığı, cinsel arzularından kaynaklanan enerjiyi boşaltmadığı için bozulmaktadır (Tarhan, 2009: 513-516; ayrıca krş. Demircan, 2010: 133-150).

Cinsel yaşamın serbestliği veya denetim altına alınması bağlamında, bütün dinler ve kadim gelenekler, bireyin belirli bir düzen ve disiplin içinde cinselliğini yaşamasını önerirler. Yeme ve içmeden sosyal ilişkiler ve cinselliğe kadar bu düzen ve disiplin, birey ve toplum için önem arz eder. Bununla birlikte tarihin her döneminde, özelde cinselliğin olabildiğince serbest yaşanmasını savunanlar olmuştur. Bu tür serbestliğin başında nikâhsız beraberlikler gelmektedir. Avrupa kültürünün ürettiği anlayışa göre, uygulama bakımından serbest birleşme bir evlilik sayılır ve çocuklu ya da çocuksuz ikili bir yaşam sürülmesine yol açmaktadır.

Avrupa kültüründeki birlikte yaşama felsefesi, iki eşin yasal ve toplumsal bağımsızlığını korumak için besledikleri eşit bir istek üzerine kuruludur. Bu istek, kişisel bir ahlak anlayışından da güç almaktadır. Tam da bu noktada, Tanrı-tanımsızlık ve ileri politik inançlara çoğu zaman bir arada rastlanmaktadır. Burada iki nokta önemlidir. Bunlardan birincisi, serbest yaşamın evlilik gibi değerlendirilmesidir. Diğeri de, din ile antagonizmik ilişki içinde olmasıdır. Böylesi bir yaşam felsefesi, bazen iki bireyin ömür boyu ilişkisini tanımlarken, bazen de çok farklı kadın ve erkeklerin cinsel beraberliklerini kapsamaktadır. Avrupa kültüründe her iki tür beraberliklerin de olduğu bilinmektedir. Özellikle modern zamanlarda özendirilen ve yaygınlaştırılan serbest cinsel yaşam, her bakımından sağlıksız görünmektedir. Bunun yanı sıra cinsel yollarla bulaşan hastalıklar da, bu tür serbest cinsel yaşamın kötü sonuçlarındandır. Özellikle eşini aldatan göçmenlerin serbest cinsel yaşamları, kendi eşlerinin ruh ve beden sağlıklarını da bozmaktadır (Tekin, 2009: 588-589).

Öte yandan evlilik dışı cinsel ilişkiler bağlamında evrimsel psikoloji, erkeğin genetik olarak poligamik, kadının ise monogamik olduğunu söylemektedir. Bu farklılığın sebebi ise kadının doğurganlığı ile erkeğin doğurtabilme özelliğinin ayrı olmasıdır. Erkek bir ilişkide milyonlarca sperm bırakabilirken, kadının hayatı boyunca dört yüz tane yumurtası vardır. Bu anlamda kadının üretkenliği sınırlıdır. Erkeğin daha çok çocuk sahibi olma konusunda genetik yatkınlığı vardır.

Tekdüzelik ve monotonluktan hoşlanmayan bir yapıya sahip olan birey, geliştikçe çoğulculuk ve çeşitliliğe yönelmektedir. Bu sebeple de durağanlık

hissedilen şeyde usanç meydana gelebilmektedir. Özellikle göçmen erkekte baskın olan çoğulculuk arayışı, eşi tarafından karşılanmazsa aldatmalar yaşanabilir. Göçmenlerin fantezilerini süsleyen, gençlerin duvarlarını renklendiren ‘dünyanın en güzel kadını’ denilebilecek kadın tipleri vardır. Fakat onunla evli olan göçmen erkek, karısını aldatıp başka bir arayışa girebilmektedir. Bu da aldatılmanın sebebinin, güzellik ya da çirkinlik olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla monotonlaşan ilişkiyi tamir edemeyip hareketliliği sağlayamayan göçmen erkek ya da kadın, ilkel bir davranış sergileyerek başkalarıyla beraber olmaya başlamaktadır. Ancak göçmen çiftler, karşılıklı çabıyla sıkıcılığa son vererek, evliliklerindeki cinsel yaşamlarını heyecanlı bir duruma getirebilirler. Yüksek nitelikli evliliklerde çok ilişkiye gerek kalmaz ve eşyle kaliteli birliktelik yaşayan göçmen erkek, yabancı kadınlara yönelmeyebilir. Bu noktada göçmen kadının estetik, süs ve sanata olan düşkünlüğüyle bu konudaki çabaları, göçmen erkeğin bıkkınlığını da önlemiş olur. Göçmen bir erkeğin veya kadının eşinden başka biriyle cinsel ilişki yaşaması, temelde bir nitelik düşüklüğüdür. Böyle durumlarda aldatılan taraf kendini doyumsuz, sevgisiz ve değersiz hisseder. Sevgiye layık olmadığı düşüncesi göçmen kadını çok örseleyebilir. Bu durumun sonucunda ise öfke ve intikam duyguları uyanabilir.

Modernizm ve erotizm ilişkisi bağlamında, Türk göçmenlerin de içinde yaşadığı Avrupa kültüründe yaşanan modernite, cinsellikle ilgili anlamlarda ve değerlerde önemli değişiklikler yapmıştır. Cinsel sadakatsizlikte aldatan tarafın beklentisi çok yüksektir ve beklenti genellikle gerçekçi değildir. Evlilik dışı ilişkiler, ihtiyaçların tatmin edilememesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Avrupa’daki bu modern yaşam erotik ve pornografik materyalleri serbest bırakarak göçmen kadın ve erkek cinselliğinin kalitesine zarar vermiştir. Erotik materyallerdeki güzel kadın veya güçlü erkek görüntüleri, cinsellikteki fantezileri değiştirebilmektedir. Eşinden daha güzel veya daha yakışıklı ve güçlü tip arzusunun yüceltilmesi ilişki kalitesine, dolayısıyla da ilişki sadakatine zarar vermektedir. En güzel kadınla beraber olmanın veya en güçlü erkekle birlikte olmanın teşvik edilmesi göçmen bireylerde yapay ihtiyaçlar oluşturmuştur. Oluşan ihtiyaçlar düzeyindeki artış, göreceli doyumsuzluklar ortaya çıkarmıştır. Göçmen erkek

için ideal kadın tipinin fiziksel olarak güzel kadın olması; göçmen kadın için ideal erkek tipinin ise parasal olarak güçlü erkek olması, modernizmin ve tüketim kültürünün öğretisi olarak evliliğe zarar vermektedir.

Modernizmi erotizm olarak sunan Avrupa'daki popüler kültür, göçmenlerdeki eşler arası ilişkiyi olumsuz yönde etkilemiştir. Aile içi iletişimin temel değerleri olan sevgi, saygı ve güvenin oluşturduğu adil paylaşım zarar görmüştür. Bunların yerine 'cinsellik, bencil çıkarıcılık ve güçlü olanın kazanması' gibi temel değerlerin onaylanmasıyla aile içinde haksız paylaşım oluştuğu için göçmenlerin evlilikleri ciddi zararlar görmüştür. Avrupalı yaşam felsefesinin temelinde bulunan kapitalist sistemler, 'kar amaçlılığı' hedef seçtiği için hukuka uygun olmayı yeterli gören ahlaki değerlerin güncelliğini kaldıran modernizm, göçmen ailelere, içinde yaşadıkları ülkelerde mutsuzluk armağan etmiştir.

Öte yandan Türk göçmen aile sistemlerindeki evliliğin temel problemi, yalancılığın doğallaşmasıdır. Cinsel aldatmalarla sonuçlanan aile bağlılığına uymayan ilişkiler, yalancılığın doğallaştığı karakterlerce beslenmektedir. Aldatan göçmen birey, ihanetini örtmek için devamlı yalana başvurmaktadır. Dolayısıyla yalancı düzeltmek için bir başka yalan söyleyen göçmen, zincirleme şekilde giden yalancıları sebebiyle aldatılan taraf fark ettiğinde güven bunalımı ortaya çıkarmaktadır. Söz konusu bu durumda, kaçınılmaz olarak çok ilişkili göçmen evlilikleri genellikle boşanmayla sonuçlanmaktadır (Tarhan, 2009: 518-520).

Evliliğin gerçekleşmesi, suyun oluşumuna benzetilebilir. Nasıl ki suyun oluşabilmesi için hidrojen ile oksijenin birbirlerini tamamlaması gerekirse, evlilik içinde göçmen kadın ile erkek bazı özgürlüklerinden fedakârlık yaparak, yeni bir özgürlük modeliyle hareket etmeleri gerekebilir. Dolayısıyla yerleşik düzen yaşayan birey gibi bir göçmen de, 'hem özgür olup istediğim gibi yaşayacağım, hem de evli olacağım' diyemez. Bu şekilde bir göçmen evliliği mümkün değildir. Özellikle Avrupa kültüründe, kadınların yüzyıllar sonra toplumsal statü olarak ön plana geçmeleri, göçmen erkekleri rahatsız etmiş ve onların evliliğe soğuk bakmalarına sebep olmuştur.

Kronolojik olarak temelde sosyolojik ve felsefi bir düşüncenin ürünü olan feminizm, kadını erkek gibi olmaya iterken, göçmen kadının cinsel kimliğine zarar vermektedir. Göçmen kadın, kadınlık özelliklerini ve farklılıklarını güçlendirdiği zaman kadındır. Psikolojik olarak iki cins birbirinden üstün olmayıp sadece farklıdır. Bu farklılık, hukuki değer açısından da önemlidir. Dolayısıyla göçmen kadın, duygusal özellikler, estetik ve koruma içgüdüğü bakımından ileriyken, göçmen erkek dış ortamla başa çıkmada öndedir. Böylece göçmen çiftler, birbirlerini tamamlamaktadırlar. Göçmen bireylerin baskın olan bu yönlerini törpülemek evliliğe zarar verebilir. Göçmen kadının 'ev hanımlığı' rolü küçümsendiği zaman, doğal olarak bu rolden uzaklaşır. Hâlbuki ev hanımlığı sürekli bir hizmeti gerektirdiği için zordur. Göçmen kadının çalışmasının sonuçları, ancak yıllar sonra iyi çocuk yetiştirme şeklinde kendini gösterir. Fakat yaptığı işin sonuçları hemen görülmediği için karşılıksız gibi düşünülür. Göçmen erkeğin çabalarının sonuçları ise ücret ya da kâr gibi somut bir şekilde geri döndüğünden önemsenir ve daha fazla göze çarpar.

Bu konuyu inançlı göçmenlerde çözmek daha kolaydır. Örneğin; teolojik olarak birey yaratılırken, kadın ile erkek eşdeğer mi, yoksa farklı mı yaratılmıştır? Bu iyi bilinmelidir. Yani teolojik olarak değer sıralaması neye göredir? Kadın mı öncedir, erkek mi? Zenciler mi, beyazlar mı? Fakirler mi, zenginler mi? Yaratıcı ile olan ilişkide bireyin değeri 'zengin, fakir, beyaz, siyah ya da kadın erkek' oluşu değildir. Burada teolojik ölçü, göçmen bireyin Yaratıcıyla doğru ve yakın ilişki kurup kurmamasıyla yani -dini terminolojiyle ifade edilmesi gerekirse- takvasıyla ilgili bir durumdur. Dolayısıyla takvası yüksek olan, Yaratıcı katında daha değerlidir. Yani göçmen kadın ya da erkek, Yaratıcı açısından eşdeğerdir. Her iki cinsin de birbirlerine karşı artıları ve eksileri vardır. Kısacası, teolojik olarak birbirlerini tamamlamak için yaratılmışlardır.

Eğer teolojik arka planı olan bu düşünceyle hareket edilirse, seküler yaşam süren göçmen çiftler 'özgürleşme' adına evliliklerini kurban etmemiş olurlar. Yoksa cinslerden birinin izole edildiği bir dünyada mutlu olmak mümkün değildir. Başka bir ifadeyle, tek başına yaşayan göçmen bir kadının ya da göçmen

bir erkeğin dünyası mutlu bir dünya değildir. Feminizmin kurucularından “bir erkekle güven ve sadakate dayalı bir ilişki içinde olmak beni ne kadar mutlu ederdi” diyen Bety Freadman’a göre bir erkekle ya da kadınla güzel ve sadakate dayalı bir ilişki, ancak birbirini tamamlama ve birbiriyle var olma bilinciyle yaşanabilir. Özetle, psikiyatr Tarhan’a (2009) göre cinsel kimlik oluşumunun biyo-psiko-sosyo-spiritüel korelasyonları bir bütün olarak ele alınamazsa sağlıklı bir cinsellikten de söz edilemez (Tarhan, 2009: 545-546).

Öte yandan Avrupa’daki cinsel özgürlük, beraberinde aile kurma ve sürdürme düzeyini de düşürmüştür. Bu sebeple Avrupa’daki göçmen aileler arasında çocuklarını Türkiye’den kadınlarla evlendirme yönünde artan bir eğilim de ortaya çıkmıştır. Özellikle muhafazakâr aileler tarafından tercih edilen bu evlilik tipinde, görücü usulü ağırlık kazanmaktadır. Aileler, Türkiye’den aldıkları gelinlerin kültürel açıdan saf olduklarına ve dolayısıyla geleneklerine bağlı çocuklar yetiştireceklerine inanmaktadırlar. Dolayısıyla yaşadıkları ülkelerdeki Türkiye kökenli gelin adaylarının geleneksel yapıdan uzaklaştığını düşünüyor olmalıdır. Kaya & Kentel’e (2005) göre Türkiye’den biriyle evlenmek, göçmen ailelerin ‘namus ve şeref’ gibi kültürel değerlerini koruma isteklerine işaret etmektedir (Cesur-Kılıçaslan, 2009: 738; Kaya & Kentel, 2005: 153). Ancak içinde yaşadıkları ülkedeki asimilasyon düzeyine bağlı olarak -son kuşak- Türk göçmenlerin her geçen gün Türkiyeli bir kadınla evlilik yapma düşüncesinde bir azalma olacağı öngörülebilir.

Bu detaylı teorik giriş bağlamında, ‘özel, sosyal, dinsel’ vb. çeşitli diasporik yaşam boyutlarının temel özelliklerinin yanı sıra ‘kimlik, anomi, yalnızlık, sosyal dışlanma, asimilasyon ve entegrasyon’ gibi diasporik olgular ile ‘kendini gerçekleştirme, yaşamı sürdürme nedenleri, ümitsizlik, kaygı ve depresyon’ gibi çeşitli ruh sağlığı parametreleri hakkında diasporik yaşam süren Müslüman-Türk göçmenlerin öznel görüşlerini ortaya koymayı amaçlayan bu nitel çalışmanın –devam niteliğindeki- ikinci makalesinde ise konuyla ilgili olarak Müslüman-Türk göçmenlerin “çalışma ve cinsel yaşamları”na ilişkin elde edilen veri analizlerine devam edilmiştir (birinci makale için bkz. Koç, 2016: 89-128).

a. Bulgular (devam)

Diasporik yaşamın psiko-anatomisini konu alan makalenin bu bölümünde, Birleşik Krallık sınırları içerisinde yaşayan Müslüman-Türk göçmenlerin “çalışma ve cinsel yaşamları” üzerine bilgi toplamak amacıyla oluşturulan yapılandırılmış röportaj soruları (n=7 [soru=18-24]) esas alınarak kayda geçirilen röportaj metinlerinin alt temalarına göre çözümlerine yer verilmiştir (bu makalede kullanılan röportaj soruları için ayrıca bkz. Ek-2: Diasporik Yaşamın Psiko-Anatomisi Üzerine Röportaj Soruları).

Bu makalede, içerik analizi sonucunda elde edilen bulgular, “(a) çalışma yaşamı; (b) cinsel yaşam” olmak üzere iki nitel tema altında toplanmıştır. Temalandırma bağlamında katılımcı düşünceleri aşağıda sunulmuştur.

* Röportajlar – [Mülakatlar]

“*Araştırmacı:* Benim açımdan yaptığımız röportaj oldukça keyifli geçiyor. Umarım sizin için de öyledir. O halde kaldığımız yerden devam ediyoruz.”

v. Çalışma Yaşamı

[Soru] = 18. *Şimdi de iş hayatınızla ilgili bir soru sormak istiyorum. Edinburg/Londra’da işveren misiniz, yoksa işçi misiniz? Yani yurtdışına çıkışınızdan bugüne kadar iş hayatınız nasıl geçti?*

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Ben kendimi bildim bileli sürekli işçi olarak çalıştım bu ülkede. Fakat imkânım olsa işveren olmak isterdim tabii ki de.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “...Yurt dışına çıktım. İşçilik yaptım. Şu anda kendi işimi yapmaya çalışıyorum. Yapmaya çalışıyorum derken kendi işimi yapıyorum yani. Benim işim marangozluk bu ülkede. Bir süre ara vermiştim kendi işimi yapmaya. Fakat şimdi yine kendi işimi yapmaya başladım epey bir zamandır. İşçi miyim işveren miyim neyim ben de anlamadım doğrusu. Galiba hem işçiyim hem işverenim (gülüşmeler).”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “İşçiyiz. İşçi geldik, galiba işçi gideceğiz bu dünyadan. Ama işçide olsan, patronda olsan ikisinin de sorumlulukları farklı.

Hatta patron olmak daha sorumluluk istediği için stresli bir iş. Ben memnunum şu anki hayatımdan. Sıkıntı yok yani şimdilik...”

+Denek-4=R-4: [Y.K.; E / 38] “...Türkiye’de yetişen fakat teknik anlamda burada çalışan bir mühendisim. Aslında işçiyim fakat nitelikli bir mesleğim var yani. İyi para kazanıyorum.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Hep çalışan oldum yurtdışına çıktığımdan bugüne kadar. Londra’ya yakın bir üniversitede akademisyen olarak çalışıyorum. Bilim işçisi diye tanımlayabilirim kendimi aslında.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Maalesef şimdilik ev hanımıyım. Çocuk doğurunca bütün planlarım alt üst oldu ne yazık ki. İş planlarım suya düştü yani (gülüşmeler)”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “İş verdim Edinburg’ta. Bir Türk kadını olarak iş konusunda hep şanslı oldum yani.”

[Soru] = 19. *Kendinizi iş hayatınızda başarılı buluyor musunuz? Yani Türkiye’den yurtdışına çıkarken yaptığınız planlarınızı gerçekleştirebildiniz mi? Kısaca, geriye dönüp baktığınızda evdeki hesabı çarşıya uydurabildiniz mi?*

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Hayır. Türkiye’den çıkarken yaptığım hesabı, bu ülkede çarşıya uyduramadım. Burada başarılı bir iş hayatım olmadı ne yazık ki. Hep sıkıntı hep sıkıntı...”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Türkiye’den çıkarken fazla bir şey umut ederek gelmediğim için Allah’ıma çok şükür. Kariyerim çok mu yüksek? Hayır. Kendime göre bugüne kadar yaptığım işlerde kendi mesleğimde hep başarılar kazandım Allah’ıma çok şükür. Bunun takdirini kendi kendime yaptım ve onur duydum kendimle. Evdeki hesabı çarşıya uydurabildim mi? Kendi kendimi tatmin ettiğim için ben demem ki on odalı evim olsun, iki tane atım olsun. Ferrari’ye bineyim, bir yazlık bir kışlık evim olsun diye bir hayatım olmadığı için şu anda sahip olduklarım için Allah’ıma çok şükür diyorum. Bu da beni mutlu ediyor yani. İleride bir evim olsun isterim tabi. Daha fazla malım olsun, daha fazla mülküm olsun isterim elbette. Ama benim sağlığım şu andaki geleceğim için bana yeterli çok şükür. Bunun da farkındayım yani.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Evdeki hesabı çarşıya uydurabildim Allah’ıma bin şükürler olsun. Yani ben burada Avrupa’da yaşamışlığın dezavantajlarını avantaja çevirmeye çalıştım hep. Nasıl avantaja çevirebilirim diye düşündüm. O yönde yoğunlaştım, o yönde çaba harcadım. Çok şükür ediyorum Allah’ıma. Çok da zaten dünya malı için uçuk kaçık hayallerim de yok açıkçası. Allah’a şükür. Çünkü şuna inanırım, bir insan dünya hayatına ve maddiyata ne kadar yoğunlaşırsa maneviyattan da o kadar uzaklaşır.”

+Denek-4=R-4: [Y.K.; E / 38] “Evet.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Çok şey kaybettiğim söylenemez doğrusu. Türkiye’de de yaşamış olsaydım şu anda ne yapardım? Yine bir üniversitede akademisyen olarak hayatıma devam ederdim herhalde. Yani böyle bakarsak evdeki hesabı galiba çarşıya uydurdum. Fakat akademik çalışma yapmak amacıyla gelip de bu ülkeye benim kadar şanslı olmayanlarda var maalesef. Yani örneğin; arkadaş bu ülkeye master veya doktora yapmaya gelmiş. Bir kısmı bitirmeden, bir kısmı bitirdikten sonra kalmış buralarda ve alanıyla hiç alakası olmayan işlerde kendilerini ziyan etmişler. Böyle örnekler de biliyorum yani. Ben bu türden olmadığım için kendimi şanslı hissediyorum doğrusu.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Hayır. Türkiye’deki planlarımı burada tutturamadım. Ama benim planlarımı bebeğim erteledi. Geçen sene yapmam gereken yüksek lisansımı önümüzdeki seneye erteledim. Bu arada bir iş hayatım olmadığı için eğitim planlarım üzerinden konuşuyorum. Ama burayla ilgisi yok yani. Bu tamamıyla benim seçimlerim ve önceliklerimle ilgili planlarımın uygulanamaması konusu yani” (üzüntülü bir yüz ifadesi).

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Evet, şanslıyım! Daha iş hayatımdaki hedeflerime ulaşmama zaman var. Ama amaçlarım doğrultusunda pozitif bir yolda güçlü adımlarla devam ediyorum diyebilirim.”

[Soru] = 20. *Bu ülkeye gelirken hangi hayallerle geldiniz? Hayallerinizi gerçekleştirebildiniz mi? Bu yaptığınız dış-göç, maddi/ekonomik anlamda hayattan beklentilerinizi karşıladı mı?*

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Bu ülkeye gelirken iyi bir iş kurup bir daha Türkiye’ye dönmek üzere geldim. Hayallerim oldu. Fakat buradaki kültür çatışmasından dolayı gerçekleştiremedim bu planlarımı. Mecburen artık belli bir zaman sonra insan geri dönmeyi düşünüyor ister istemez. Çok aşırı düzeyde zengin olmayı hayal etmediğim için belli ölçüde hayattan maddi anlamdaki beklentilerimi karşıladığımı söyleyebilirim. Evet, tamam belki bir işveren olmadım. Fakat buna, burada yaşayan kendi insanımız yani azınlık Türk topluluğu izin vermedi. Buradaki bir avuç Türk topluluğu, ayağıma çelme taktı sürekli. Ekonomik anlamdaki gelişmemin önünde hep engel oldular ne yazık ki. Bu da bizim temelde bir göçmen topluluk olarak insan kalitemizi gösteriyor aslında...”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Düzenli bir işim olsun dedim. Sabah kalkayım işime gideyim, akşam işim bitsin geri geleyim. Yani sabah 8, akşam 5 mantığında bir işim olsun dedim. Allah’a çok şükür sabah 8 akşam 5 bir işim var. Maddi yönden yeterli mi yetersiz mi? Bana yetiyor. Zaman zaman az geliyor, zaman zaman çok geliyor. Ne yapıyoruz? Az bulduğumuz zaman az, çok bulduğumuz zaman yine az yiyerek bu şekilde mutluluğu sağlamaya çalışıyorum yani.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Karşıladi, çok şükür. Daha iyisi de olabilirdi, daha kötüsü de olabilirdi. Daha iyisini istemiyoruz zaten, ama daha kötüsü olabilirdi. Rabbime çok şükür, ben burada kişiliğimi, her şeyimi kaybedebilirdim de. Asimile olabilirdim de. Allah korusun veya çocuklarım böyle yetişebilirdi. Ama Allah’a bin şükür benim için en büyük kazanç budur. Maddiyatı her zaman her yerde kazanırsın, paranın kazanılacak yeri çoktur. Ama maneviyatı her yerde kazanamazsın. Çok şükür, bir şikâyetim yok.”

+Denek-4=R-4: [Y.K.; E / 38] “Bu ülkeye çok para kazanmak için gelmedim. Okumak için geldim ve başardım. Bu kadar...”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Bu ülkeye, önceki sorunuzla bağlantılı olarak da söylediğim gibi akademik kariyer amaçlı geldim. Bu amacıma da ulaştığımı söyleyebilirim. Zaten bu ülkeye gelirken çok param olsun, maddi kazanç elde edeyim diye gelmediğim için bugüne kadar çok param da olmadı.

Ama çocuklarımı yetiştirdim elimden geldiğince. Mesela büyük oğlum şu anda İngiltere’de Tıp Fakültesi’nde okuyor. Buna şükür ediyorum. Cebinde milyon poundlar olup da böyle bir evlat servetine sahip olmayanlar çoğunlukta bana göre. Bunun bir nimet olduğunu biliyorum.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Bu soruya verebilecek bir cevabım yok. Çünkü iş hayatım yok.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “İstediğim her şeyi yapıyorum ve yaşıyorum.”

vi. Cinsel Yaşam

[Soru] = 21. (*Şimdi ise -izniniz olursa- yine özel bir soru daha sormak istiyorum.*) *Cinsel konulardaki genel tutumunuz nedir? Yani örneğin, evlilik öncesi ve evlilik dışı cinsel ilişkiye nasıl bakıyorsunuz?*

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “...Yani hocam biz Türk vatandaşları olarak buraya göre cinsellik konusunda daha tutucu bir kültürden geliyoruz. Bu ülkede cinsel hayat açısından her şey, Türkiye’ye kıyasla çok daha serbest. Bence cinsellikle ilgili her şey insan hayatında yaşanıp tadılmalı hocam yaaa...”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Evlilik dışı cinsel ilişki gayet güzel. Zevk çok sorumluluk yok. Yani şimdi dinimiz açısından düşünecek olursan tabi ki iyi değil, sağlıklı değil. Fakat ben kendim evlilik dışı cinsel ilişki yaşıyor muyum? Yaşıyorum. Evlilik dışı cinsel ilişkiye giriyorum, evet. İyi mi yapıyorum kötü mü yapıyorum? Bunun cevabını zamanı geldiğinde Cenab-ı Allah’a vereceğiz elbette ve kötü bir şey yaptığım için cezamız neyse çekeceğiz, diye düşünüyorum. Çünkü bu türden ilişkiler dini açıdan günahtır ve haramdır.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “...Valla elimden geldiğince, Rabbimin bana helal kıldığı şeylerle yetinmeye çalıştım. Temel felsefemi o yönde yoğunlaştırdım. İnşallah da öyle giderim. Allah bozmasın...”

+Denek-4=R-4: [Y.K.; E / 38] “Oldukça hassas bir konu. Yorum yapmıyorum.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “İnançlı birisi olarak geleneksel ve İslami olan cinsel ilişkileri doğru bulurum. Bunların dışındakileri yanlış ve haram olarak değerlendiriyorum elbette.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Bu soruyu yorumlamak baktığınız açıya göre değişir. Ama enerjisi düşük bir cinsel hayata karşıyım. Cinsel hayatın evlilikte çok önemli olduğunu düşünüyorum. Ten uyumunuzun olmadığı bir karşı cinsle ömür geçmez diye düşünüyorum. Bunu da maalesef birisiyle yaşamadan anlayamazsınız. O yüzden bence doğru insanla güzel bir cinsellik yaşanabilir diyorum.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “...Türkiye’de yeni jenerasyonun bu konuda oldukça rahat yaşamaya başladığını gözlemledim! Ben bir önceki jenerasyon olarak kendimi daha kuralcı olarak gördüğümü söyleyebilirim. İnsan kendini bildikten sonra, yani neyin doğru, neyin yanlış olduğunu ayırt edebildikten sonra evlilik öncesi cinselliğe karşı değilim. Yaşanabilir bir şey benim için. Sonuçlarına katlanabilecekse kişi...”

[Soru] = 22. *Evli değil iseniz, nasıl bir cinsel yaşamınız var? Kısaca, cinsel hayatınızdan söz eder misiniz?*

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Evli değilim. Uzun süreli ciddi bir ilişkim yok şu anda. Kısa süreli cinsel amaçlı arkadaşlıklar veya bir gecelik ilişkiler yaşıyorum şu sıralar. Geçmişte yaşadığım boşanma vs. olaylar sebebiyle uzun süreli ciddi bir ilişki düşünmüyorum.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Evli değilim şu anda dulum. Cinsel hayatım var şu anda ama ciddi bir ilişkim yok. Partner tarzı ziyaretçi diyorum ben arkadaşlara öyle bayan arkadaşlarım var, geliyorlar. Cinsel ilişkide bulunduktan sonra gidiyorlar. O şekilde oluyor yani. Açıkçası ben bu tarz bir ilişki biçiminden biraz yorgunum aslında. İlk başlarda çok heyecanlı geliyordu ama şimdi-lerde yoruldum. Sağlıklı bir ilişki bakıyorum, arıyorum kendime. Uygun birisini bulduğum zaman inşallah hayatımı birleştirmek istiyorum. Çünkü bu yaşam tarzı beni biraz rahatsız ediyor psikolojik olarak. İyi bir şey değil yani. Tamam,

o anda gülüyoruz eğleniyoruz. Anlık zevkler veriyor bana. Fakat şöyle bir düzgün düşündüğüm zaman sağlıklı bir ilişki değil. Senin de psikolojini etkiliyor. Yani ne yapıyorum diyorum, niye bunu yapıyorum? Fakat yalnızım ve gencim. İhtiyacım var, yani cinsel ihtiyacım var. Öyle olunca karşına bayan çıkıyor ve onunla da cinsel ilişkiye giriyorum. Bu toplum bu tip konuları da fazla önem vermiyor desem yanlış olur. Önem veriyor tabi ki de ama bekâr olduğu için sende bekâr olduğun için pek sıkıntı olmuyor yani. Fakat ben vicdan olarak bazen sıkıntı yaşıyorum, kendimi günahkâr hissediyorum yani. Bazen de psikolojik olarak sosyolojik olarak bir sıkıntı yaşamıyorum. Zaten bizim ülkemizde de şu an da birçok kişi buradaki yaşam tarzı gibi nikâhsız cinsel ilişkiler yaşıyor yani. Bunları düşününce de biraz rahatlıyorum sanki...”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Evli olduğumu söyledim.”

+Denek-4=R-4: [Y.K.; E / 38] “Yorum yapmıyorum.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Röportajınızın başında da söylediğim gibi evliyim ve düzenli bir aile hayatı yaşıyorum çok şükür. Dolayısıyla da düzenli bir cinsel yaşamım var.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Evliyim. Düzenli bir cinsel yaşamım var.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Bir bayan olarak bu konuyu konuşmamayı tercih ederim.”

[Soru] = 23. *Buraya geldikten sonra cinsel tercihlerinizde/alışkanlıklarınızda ve arzularınızda bir değişme fark ettiniz mi? Örneğin; Türkiye’de bu kadar rahat evlilik dışı cinsel ilişki yaşayabiliyor muydunuz?*

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Var, evet fark ettim. Burada daha öncede söylediğim gibi cinsel yaşam konusunda hiçbir baskı yok. Zorlama yok. Türkiye’de bir kadınla cinsel ilişki yaşadığın zaman kısa bir süre sonra sosyal baskı sebebiyle evlenmek zorundasın. Ama burada böyle değil. Daha rahat bir ortam var bu iş için. Bu da ister istemez benim cinsellikle ilgili tutumlarımı etkiledi yani...”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Türkiye ile burayı kıyaslarsak burada çok daha rahatım. Burada cinsel ilişki hakkında konuşuyoruz, yorumlar yapıyoruz

ve bu yorumları yaparken karşı cins partnerimle gayet rahatız. Havadan sudan konuşur gibi konuşuyoruz yani. Bunda bir sıkıntı yok. Ben rahatım yani burada cinsel konuda konuşmaktan da rahatım cinselliği yaşamaktan da rahatım Türkiye'ye göre.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Yok, Allah’a şükür. Tabi insan yaşlandıkça, cinsel performansı düşüyor yani. Mesela bundan yirmi sene önceki, buraya gelmeden önce, ben yirmi iki yaşındaydım. O yıllardaki gençlikteki iştah ve performans şimdi yok yani...(gülüyor) böyle bir değişim yaşadım.”

+Denek-4=R-4: [Y.K.; E / 38] “Yorum yapmıyorum.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Hayır...”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Ben burada evlendim. Eşim bir Türk. Nasıl başladıysa öyle de devam etti yani. Hiçbir değişiklik olmadı.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Tabi ki. Büyüdükçe daha sağlam-olgun kararlar alabiliyor insan cinsel yaşamıyla ilgili.”

[Soru] = 24. *Burada, dinsel inanç ve değerleriniz ile cinsel yönelimleriniz arasında zaman zaman bir çatışma yaşadığınız oluyor mu?*

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Bu ülkeye ilk geldiğim yıllarda evet böyle bir çatışma yaşadım. Yani örneğin yabancı bir İskoç kadınla cinsel ilişkiye girdiğim zaman dini açıdan suçluluk ve günahkârlık duygusu hissettiğim dönemlerim oldu, olmadı değil. Fakat belli bir süre sonra olmuyor. Bu çatışmalar bitiyor. Artık evlilik dışı cinsel ilişkiler normal bir eylem oluyor, yani bu dini hassasiyet kayboluyor. Bu durum Müslüman Türk için de Arap için de Pakistanlı için de geçerlidir.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Tabi yaşıyoruz. Mesela dediğim gibi bekâ- rım veya dulum ben. Karşıdaki de bekâr. Ama beraber yaşıyoruz. Arada iki gün veya üç gün geliyor mesela bende kalıyor veya ben ona gidiyorum ve onda kalıyorum. Şimdi gidiyorsun, namaz kılıyorsun, yaptığına bakıyorsun, cinsel ilişkiye giriyorsun, ne nikâhın var ne bir şeyin. Resmen zina yapıyorum. Ne oluyor? Bu beni dini inançlarımla çelişkiye düşürüyor. Ben ne yapıyorum diyorsun. Bu yap-

tığımla yaşadığım uymuyor diyorsun. Ama bakıyorsun insanoglusun işte. Yine de yapacağını yapıyorsun. Yani arzularına yenik düşüyorsun.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Çok şükür öyle bir şeyimiz olmadı. Gençliğimde olur gibi oldu. Ama sonra Allah’a şükür direksiyonu çevirdik (gülüyor). Mutlaka hata olmuştur, insanlarda hata olmaması mümkün değil. Önemli olan bu hatadan ders alabilmektir. Kıssadan hisse çıkarabilmektir. Ben çıkardım kanaatindeyim. İnşallah böyle devam eder...”

+Denek-4=R-4: [Y.K.; E / 38] “Yorum yapmıyorum.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Hayır.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Eşim de Türk ve Müslüman olduğu için biz bir sorun yaşamıyoruz. Ayrıca zaten aile olmamız sebebiyle nikâhlı bir cinsel birlikteliğimiz var.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Hayır.”

Sonuç

İngiltere’ye yapılan dış-göç, birçok etnik grup için olduğu gibi Türkiyeli göçmenler için de daha iyi ekonomik yaşam beklentisi anlamına gelmiştir. Sonradan gelenler için yeni başlayacakları yaşamlarında rehberlik eden eski yerleşimci göçmenler, yeni göçlere de zemin hazırlamıştır. Bu dış-göç sürecinde devamlılığı ve sosyal bağları vurgulayan ‘zincir göç’ kavramı, daha önce hedef bölgeye yerleşmiş olan yakınlarından aldıkları bilgi ve onların psiko-sosyo-ekonomik desteklerine duydukları güvene dayalı olarak aile ve akrabalar arasında dış-göçün yaygınlaşmasına vurgu yapmaktadır. Normal şartlarda göçmen bireyler, psikolojik olarak bilgi sahibi oldukları yerlere göç etmeye eğilimlidirler. Dolayısıyla kendilerinden önce dış-göç deneyimi yaşayanların bilgi ve deneyimleri, onları kendi ülkelerini terk etme ve gidecekleri ülkeyi seçme noktasında belirleyici olmaktadır. Londra’da zincir göç olgusunun yalnızca göçün yaygınlaşması aşamasında değil, ‘yerleşme, sosyalleşme ve entegrasyon’ süreçlerinde de, özellikle Türkiyeli göçmenlerin yoğun olduğu bölgelerde geçerliliğini sürdürdüğü görülmektedir.

Türkiyeli göçmenlerin genelde Birleşik Krallıkta'ki özelde ise İskoçya'daki çalışma yaşamlarına ilişkin problemlere bakıldığında, ekonomik açıdan girişimcilik yeteneklerinin yanı sıra hep birlikte ve yakın çevrelerde aynı iş türlerini yapmaktan kaynaklanan bir çeşit 'birbirini iflas ettirme' eğiliminden de söz edilmektedir. Özellikle Türkiyeli nüfusun yoğun olduğu bölgelerde, Türk göçmen esnafı daha fazla kazanç beklentisiyle birbirini örnek alarak aynı iş sahasında çalışmayı tercih etmektedirler. Bu tercihlerin kısa bir süre içinde hepsinin zararına olacak şekilde peş peşe gelen iflaslarla sonuçlanması ve ardından yeni bir sektöre yönelerek ekonomik etkinliklerin sürdürülmesi, Türkiyeli göçmenlerin sıklıkla şikâyet ettikleri fakat yapmaktan da geri kalmadıkları bir konu olarak ortaya çıkmaktadır (Sili-Kalem, 2016: 49-50; ayrıca bkz. Atay, 2006).

Yaz tatili döneminde Türkiye'ye gelen Türkler örneklemini kullanılarak Çil ve ark. (2011) tarafından yapılan görgül bir araştırmada, göçmen Türklerin sorun ve beklentileri incelenmiştir. Birey ve aile bazında algılanan sorunların, ortaya çıktığı alanlara ilişkin beklenti düzeylerinin değerlendirildiği bu saha çalışmasında, bu alandaki çözüm önerilerinin, geleceğe dönük çalışmaların neler olabileceğinin ve Türkiye ile ilgili algılamadaki olumlu ve olumsuz yönlerin saptanması amaçlanmıştır. Söz konusu bu ampirik çalışmadaki "Avrupa'da yaşayan Türklerin sorunları" başlığı altında sorulan sorulara verilen cevaplar analiz edildiğinde, "yabancı düşmanlığı, işsizlik, dil sorunu, fırsat eşitliği, çocukların eğitimi, kuşak çatışması, uyuşturucu kullanımı, örgütlenme eksikliği" gibi sorunların olduğu; bu sorunlar listesinde "işsizlik" probleminin ise Avrupa'da yaşayan Türklerin % 45.7 oranıyla ikinci sıradaki diasporik yaşam problemleri arasında yer aldığı saptanmıştır (Çil ve ark., 2011: 32).

Öte yandan 'giriş' bölümünde de belirtildiği gibi bu makalede analizi yapılan bir diğer konu ise göçmenlerin 'cinsel yaşamları'dır. Cinselliğe ilişkin teori, pratik ve deneyimlerin toplumla ilişkisi bağlamında önemli bir nokta da cinselliğin toplumsal oluşumudur. Her bireyde var olan cinsellik duygusu, birçok farklı mekanizmalarla kamusal olarak dışa vurulup denetlenmektedir. Dolayısıyla kimin kiminle, hangi biçimlerde ve hangi durumlarda evlenebileceğini veya cinsel

ilişkide bulunabileceğini tanımlayan gelenekler ve yasalar, sözü edilen bu mekanizmalar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda göçmen bireyin içinde yaşadığı kültürün, onun cinsellik algısı ve yaşamı üzerinde ciddi etkileri bulunmaktadır. Literatürdeki bazı yaklaşımlara göre ise cinsellik, siyasal, sosyal ve ekonomik sürecin toplam bir ürünü olarak toplumsallaşmaktadır. Yani bir diğer yaklaşımla toplumsal, siyasal ve ekonomik süreçler, arzu edilir bir beden ve cinsellik ortaya çıkarmaktadır. Bunun yanı sıra Batı'daki cinsel ahlak anlayışlarına bağlı olarak toplumun cinselliği etkileyen olumsuz boyutlarından da söz edilmektedir. Örneğin; Freud, toplumun koyduğu ortak ahlak kurallarını, cinsel dürtünün yönelmesini sınırlayan güçler arasında değerlendirmektedir. Zaman zaman toplumun kalıp yargıları, yanlış cinsel anlayışlar üretilmesini teşvik etmektedir. Örneğin; Avrupa kültüründe üretilmiş olan cinsellik anlayışının temeli, bireysel özgürlüklere dayalıdır. Dolayısıyla da geçen süreç içerisinde Avrupalı ülkelerde aile olgusu dağılma sürecine girmiştir. Doğal olarak bu özgürlükçü cinsel yaşam anlayışından Türk göçmenler de olumsuz olarak etkilenmiştir.

Avrupa'daki bu tür serbest cinsel yaşamın ileri boyutta, toplumsal ahlaki zedelediği ve soyları karıştırdığı sosyal bir gerçekliktir. Söz konusu bu durum, çeşitli Avrupa ülkelerine dış-göç yapan Müslüman-Türk göçmenleri de olumsuz olarak etkilemiştir. Bu modern yaşamın Avrupa kültüründe özendirilerek serbest cinsel yaşamın öncelenip kısıktırılması, onun giderek yaygınlaşmasını kolaylaştırmaktadır. Kürtajın serbest bırakılması ve doğum kontrol yöntemlerinin kullanımı gibi uygulamalar, serbest cinsel yaşamın yaygınlaşmasını kolaylaştıran birer faktör olarak görünmektedir. Avrupa'daki cinsellik anlayışı 'bekâreti' tamamen önemsizleştiren anlayışlarla da birleşince, genç kız ve erkekler cinselliği sınırsızca yaşamaktadırlar (Tekin, 2009: 579-589).

'Özel, sosyal, dinsel' vb. çeşitli diasporik yaşam boyutlarının yanı sıra 'kimlik, anomi, yalnızlık, sosyal dışlanma, asimilasyon ve entegrasyon' gibi diasporik olgular ile 'kendini gerçekleştirme, yaşamı sürdürme nedenleri, ümitsizlik, kaygı ve depresyon' gibi çeşitli ruh sağlığı parametreleri hakkındaki öznel algılarına bağlı olarak diasporik yaşam süren Müslüman-Türk göçmenlerin görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan bu nitel çalışmanın ikinci makalesinde; Müslü-

man-Türk göçmenlerin “çalışma ve cinsel yaşamları” üzerine elde edilen nitel bulgular çerçevesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

v. Çalışma Yaşamı

- Türkiye’den Birleşik Krallık’a dış-göç deneyimi yaşayan Müslüman-Türk göçmenlerin çalışma yaşamlarına bakıldığında, öncelikle Birleşik Krallık sınırları içinde yaşayan Türk göçmenlerden işçi olanların (bkz. Soru-18; Denek: 1 & 3 & 4 & 5) yanı sıra işveren pozisyonunda olan göçmen Türklerin (bkz. Soru-18; Denek: 2 & 7) de olduğu görülmektedir. Ancak işçi olarak çalışanların sayısının (n=4) işverenlere (n=2) göre daha fazla olduğu saptanmıştır. Ayrıca sınırlı sayıda da olsa bazı katılımcıların nitelikli mesleklere (bkz. Soru-18; Denek: 4 & 5) sahip oldukları gözlenmiştir. Bunun yanı sıra kadın bir denegın de üniversite mezunu olduğu fakat küçük çocuk sahibi olduğu için çalışmayı çok istemesine rağmen çalışma yaşamına başlayamadığı (bkz. Soru-18; Denek: 6) tespit edilmiştir.
- Müslüman-Türk göçmenlerin bazılarının işveren olmak istedikleri de çalışma verileri arasında yer almaktadır. Örneğın; “Ben kendimi bildim bileli sürekli işçi olarak çalıştım bu ülkede. Fakat imkânım olsa işveren olmak isterdim.” (E/46). Bunun yanı sıra işçi olarak yaşamaktan memnun olduğunu bildiren işçi göçmenlerde bulunmaktadır. Örneğın; “İşçiyiz. İşçi geldik, galiba işçi gideceğiz bu dünyadan. Ama işçide olsan, patronda olsan ikisinin de sorumlulukları farklı. Hatta patron olmak daha sorumluluk istediğini için stresli bir iş. Ben memnunum şu anki hayatımdan. Sıkıntı yok yani şimdilik...” (E/45). Araştırmacının konuyla ilgili yapmış olduğu dış-gözlem sürecinde ise özellikle İskoçya’ya dış-göç deneyimi yaşayan Müslüman-Türk göçmenlerin önemli bir çoğunluğu ‘sahil evliliğini’ yaparak geldikleri için turizm sektöründe çalışan ve eğitimlerini tam olarak tamamlayamadıkları için de saygın meslek grupları dışında kalan göçmenlerden oluştuğuna sonucuna varılmıştır. Örneğın; Edinburgh’ta yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı göçmenler arasında kendi işini yapan Türk göçmen sayısı oldukça sınırlıdır.

- Öte yandan Müslüman-Türk göçmenlerin Birleşik Krallık sınırları içinde sahip oldukları çalışma yaşamlarında başarılı olup olmadıkları ve Türkiye’den dış-göç deneyimi öncesinde çalışma yaşamlarıyla ilgili planladıkları hedeflerine ulaşıp ulaşamadıkları konusunda da bazı nitel bulgulara ulaşılmıştır. Konuyla ilgili olarak öncelikle dış-göç deneyimi sonrasında şu anki var olan çalışma yaşamından memnun olanların (bkz. Soru-19; Denek: 3 & 4 & 5 & 7) yanı sıra memnun olmayanların da (bkz. Soru-19; Denek: 1 & 6) olduğu görülmüştür. Burada iş hayatlarından memnun olan göçmenlerin dış-göç deneyimi sonrası çalışma yaşamlarındaki memnuniyet düzeylerinin belirlenmesinde bu ülkedeki iş hayatı beklenti düzeylerinin yüksek olmamasının ve buna bağlı olarak içinde yaşadıkları diasporik gerçeklikleri kabullenebilmesinin önemli etkisi olduğu söylenebilir. Örneğin; “Türkiye’den çıkarken fazla bir şey umut ederek gelmediğim için Allah’ıma çok şükür. Kariyerim çok mu yüksek? Hayır. Kendime göre bugüne kadar yaptığım işlerde kendi mesleğimde hep başarılar kazandım Allah’ıma çok şükür. Bunun takdirini kendi kendime yaptım ve onur duydum. Evdeki hesabı çarşıya uydurabildim mi? Kendim kendimi tatmin ettiğim için ben demem ki ben on odalı evim olsun, iki tane atım olsun. Ferrari’ye bineyim, bir yazlık bir kışlık evim olsun diye bir hayatım olmadığı için şu anda sahip olduklarım için Allah’ıma çok şükür diyorum. Bu da beni mutlu ediyor yani. İleride bir evim olsun isterim tabii. Daha fazla malım olsun, daha fazla mülküm olsun isterim elbette. Ama benim sağlığım şu andaki geleceğim için bana yeterli çok şükür. Bunun da farkındayım yani.” (E/36). Burada ayrıca katılımcıların dinsel inanç merkezli ‘şükretme’ değerine sahip olmalarının da iş yaşamındaki memnuniyet düzeylerini arttırdığı vurgulanabilir. Örneğin; “... evdeki hesabı çarşıya uydurabildim Allah’ıma bin şükürler olsun. Yani ben burada Avrupa’da yaşamışlığın dezavantajlarını avantaja çevirmeye çalıştım hep. Nasıl avantaja çevirebilirim diye düşündüm. O yönde yoğunlaştım, o yönde çaba harcadım. Çok şükür ediyorum Allah’ıma. Çok da zaten uçuk kaçık hayallerim de yok açıkçası. Allah’a şükür. Çünkü

şuna inanırım, bir insan dünya hayatına maddiyata ne kadar yoğunlaşırsa maneviyattan o kadar uzaklaşır...” (E/45).

- Araştırmaya katılan Müslüman-Türk göçmenlerin dış-göç deneyimlerinin çalışma yaşamlarına ekonomik anlamda bir katkısı olup olmadığına bakıldığında ise bu durumun bu ülkeye geliş amaçlarına bağlı olarak değiştiği saptanmıştır. Dolayısıyla bazı göçmenlerin (n=4) yaşadıkları bu dış-göç deneyiminin ekonomik anlamda kendi iş yaşamlarına pozitif katkı sağladığı tespit edilmiştir. (bkz. Soru-20; Denek: 3 & 4 & 5 & 7). Öte yandan ekonomik amaçlı olmayıp eğitim amaçlı gelen göçmenlerin olduğu da görülmüştür. Örneğin; “Bu ülkeye çok para kazanmak için gelmedim. Okumak için geldim ve başardım. Bu kadar...” (E/38); “Bu ülkeye, önceki sorunlarla bağlantılı olarak da söylediğim gibi akademik kariyer amaçlı geldim. Bu amacıma da ulaştığımı söyleyebilirim. Zaten bu ülkeye gelirken çok param olsun, maddi kazanç elde edeyim diye gelmediğim için bugüne kadar çok param da olmadı. Ama çocuklarımı yetiştirdim elimden geldiğince. Mesela büyük oğlum şu anda İngiltere’de Tıp Fakültesi’nde okuyor. Buna şükür ediyorum. Cebinde milyon poundlar olup da böyle bir evlat servetine sahip olmayanlar çoğunlukta bana göre. Bunun bir nimet olduğunu biliyorum.” (E/44).
- Ayrıca denekler, çalışma yaşamında başarılı olamamanın en önemli nedenlerinden birinin de yine kendi Türk azınlık grupları tarafından engellenme olduğunu düşünmektedirler. Örneğin; “Bu ülkeye gelirken iyi bir iş kurup bir daha Türkiye’ye dönmek üzere geldim. Hayallerim oldu. Fakat buradaki kültür çatışmasından dolayı gerçekleştiremedim. Mecburen artık belli bir zaman sonra insan geri dönmeyi düşünüyor ister istemez. Çok aşırı düzeyde zengin olmayı hayal etmediğim için belli ölçüde hayattan maddi anlamdaki beklentilerimi karşıladığımı söyleyebilirim. Evet, tamam belki bir işveren olamadım. Fakat buna, burada yaşayan kendi insanımız yani azınlık Türk topluluğu izin vermedi. Türk topluluğu, ayağıma çelme taktı sürekli. Ekonomik anlamdaki gelişmemin önün-

de hep engel oldular ne yazık ki.” (E/46). Bu durum, farklı bir yaşam kültürü içinde azınlık değerlerini koruyamama ve azınlık grup olarak birbirlerine yeterince bağlanamamayı göstermesi bakımından dikkate değer bir sonuçtur. Söz konusu bu durum, Sili-Kalem (2016) tarafından altı çizilen ‘hep birlikte ve yakın çevrelerde aynı iş türlerini yapmaktan kaynaklanan bir çeşit ‘birbirini iflas ettirme’ eğilimiyle de ilişkilendirilebilir. Konuyla ilgili araştırmacı Koç’un (2009-2013) dış-gözlemlerinin de bu doğrultuda olduğu kaydedilmiştir.

vi. Cinsel Yaşam

- Bilindiği gibi bireylerin cinsel yaşamları, oldukça hassas / sensitive bir durumdur. Genel yaşam alanlarından biri olduğu için araştırmaya katılan Türk göçmenlere, cinsel yaşamla ilgili öncelikle doğrudan kişisel bir soru sormak yerine daha genel bir tutum sorusuyla (bkz. Soru-21) bilgi edinmek hedeflenmiştir. Dolayısıyla elde edilen bulgulara ilişkin nitel yorumlar ise şu şekildedir: Öncelikle katılımcı göçmenlerin ‘evlilik öncesi’ ve ‘evlilik dışı’ cinsel ilişkiye yönelik tutumlarına bakıldığında, teolojik olarak sözü edilen yasak cinsel ilişki biçimlerini açıkça onaylayanlar (n=3) olduğu gibi (bkz. Soru-21; Denek: 1 & 2 & 7) bunu doğru bulmayanların (n=3) da olduğu (bkz. Soru-21; Denek: 3 & 5 & 6) saptanmıştır. Dolayısıyla evli olmayanların (bekâr/dul olanların) evlilik dışı cinsel ilişkiye daha toleranslı baktıkları, evli olanların ise daha dikkatli yaklaştıkları görülmüştür. Bu nitel veriden hareketle konuyla ilgili kişisel görüşün oluşmasında, deneklerin evli olup olmadıklarının da önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra hassas konu olduğunu belirterek konuyla ilgili görüş bildirmeyen deneklerin de olduğu saptanmıştır. Örneğin; “Oldukça hassas bir konu. Yorum yapmıyorum.” (E/38). Bu şekilde cevap veren denegin de dul olduğu tespit edilmiştir.
- Öte yandan medeni durumuna bağlı olarak açıkça evlilik dışı cinsel ilişki yaşadığını, fakat bunu dinsel inançlarıyla ilişkilendirerek doğru bulmadığını söyleyen göçmenlerin de varlığı kaydedilmiştir. Örneğin; “Evlilik dışı

cinsel ilişki gayet güzel. Yani şimdi dinimiz açısından düşünecek olursan tabi ki iyi değil, sağlıklı değil. Fakat ben kendim evlilik dışı cinsel ilişki yaşıyor muyum? Yaşıyorum. Evlilik dışı cinsel ilişkiye giriyorum, evet. İyi mi yapıyorum kötü mü yapıyorum? Bunun cevabını zamanı geldiğinde Cenab-ı Allah’a vereceğiz elbette ve cezamız neyse çekeceğiz, diye düşünüyorum. Çünkü bu türden ilişkiler dini açıdan günahdır ve haramdır.” (E/36). Böyle düşünen bu katılımcının da İskoç bir bayanla evlilik yapip daha sonra boşandığı için dul olduğu gözlenmiştir.

- Ayrıca kültürlerarası bir karşılaştırma yapıldığında, doğal olarak Müslüman-Türk kültür yapısının Hıristiyan-İngiliz kültür yapısına göre cinsellik konusunda daha muhafazakâr bir eğilime sahip olduğu bilinmektedir. Araştırmacının dış-gözlem yoluyla elde ettiği verilere göre de, böyle daha tutucu bir kültürden daha serbest bir sosyo-kültürel ortama dış-göç deneyimi yaşayan göçmenlerin cinsellik konusunda etik değerleri dışarıda bırakarak hedonistik bir anlayışa dayalı daha tavizkâr bir tutum geliştirdikleri gözlenmiştir. Örneğin; “...Yani hocam biz Türk vatandaşları olarak buraya göre cinsellik konusunda daha tutucu bir kültürden geliyoruz. Bu ülkede cinsel hayat açısından her şey, Türkiye’ye kıyasla çok serbest. Bence cinsellikle ilgili her şey insan hayatında yaşanıp tadılmalı hocam yaaa...” (E/46). Nitekim araştırmaya katılan göçmenin yukarıdaki bu ifadeleri konuya ilişkin yapılan tespiti doğrular niteliktedir.
- Medeni durum olarak evli olmayan göçmenlerin cinsel yaşamlarına baktığında ise –yukarıda da belirtildiği gibi- dul olan göçmenlerin geçmişlerinde yaşadıkları acı evlilik deneyimleri sebebiyle bir kez daha evlenmek istemedikleri, bunun yerine günlük ilişkilerle cinsel ihtiyaçlarını gidermeye çalıştıkları (bkz. Soru-22; Denek: 1 & 2 & 7) görülmüştür. Örneğin; “Uzun süreli ciddi bir ilişkim yok şu anda. Kısa süreli cinsel amaçlı arkadaşlıklar veya bir gecelik ilişkiler yaşıyorum şu sıralar. Geçmişte yaşadığım boşanma vs. olaylar sebebiyle uzun süreli ilişki düşünmüyorum.” (E/46). Buna karşın evlilik içi sağlıklı cinsel ilişkileri olan

evli göçmenlerin evlilik dışı cinsel ilişkiyi onaylamadıkları ve cinsel ihtiyaçlarını evli oldukları eşleriyle karşıladıkları (n=3) kaydedilmiştir (bkz. Soru-22; Denek: 3 & 5 & 6). Örneğin; “Evliyim. Düzenli bir cinsel yaşamım var.” (K/26) şeklinde kadın katılımcı tarafından verilen bir cevaptan da bu durum anlaşılmaktadır.

- Öte yandan göçmenin sahip olduğu dinsel inanç düzeyine göre yaşamış olduğu evlilik dışı cinsel ilişkilerin suçluluk ve günahkârlık duygularını ortaya çıkardığı da saptanmıştır. Örneğin; “Evli değilim şu anda dulum. Cinsel hayatım var şu anda ciddi bir ilişkim yok. Partner tarzı ziyaretçi diyorum ben bu arkadaşlara. Öyle bayan arkadaşlarım var geliyorlar. Cinsel ilişkide bulunduktan sonra gidiyorlar. O şekilde oluyor yani. Açıkçası ben bu tarz bir ilişki biçiminden biraz yorgunum aslında. Sağlıklı bir ilişki bakıyorum, arıyorum kendime uygun birisini bulduğum zaman inşallah hayatımı birleştirmek istiyorum. Çünkü bu yaşam tarzı beni biraz rahatsız ediyor psikolojik olarak. İyi bir şey değil yani. Tamam, o anda gülüyoruz eğleniyoruz. Anlık zevkler veriyor bana fakat şöyle bir düzgün düşündüğüm zaman sağlıklı bir ilişki değil. Senin de psikolojini etkiliyor. Yani ne yapıyorum, niye bunu yapıyorum? Diyorum. Fakat yalnızım ve gencim. İhtiyacım var, cinsel ihtiyacım var. Öyle olunca karşına bayan çıkıyor ve onunla da bu toplum bu tip konuları da fazla önem vermiyor desem yanlış olur önem veriyor tabi ki de ama bekâr olduğu için sende bekâr olduğun için pek sıkıntı olmuyor yani. Fakat ben vicdan olarak bazen sıkıntı yaşıyorum, kendimi günahkâr hissediyorum yani. Bazen de psikolojik olarak sosyolojik olarak bir sıkıntı yaşamıyorum. Zaten bizim ülkemizde de şu an da birçok kişi buradaki yaşam tarzı gibi nikâhsız cinsel ilişkiler yaşıyor yani. Bunları düşününce de biraz rahatlıyorum sanki...” (E/36). Ayrıca yine bu konuda özel yaşamlarıyla ilgili bilgi vermek istemeyen deneklerin (n=4 & 7) olduğu da görülmüştür (bkz. Soru-22; Denek: 4 & 7). Yine araştırmacının dış-gözlem sonuçlarına göre; deneklerin teolojik olarak evlilik dışı cinsel ilişkiye yönelik düşünce ve tutumlarının sahip oldukları dinsel inanç düzeyle-

rine bağlı olduğu; bu kapsamda suçluluk ve günahkârlık duygularının etkisinden kaynaklanabileceği şeklinde bir yorum yapılabilir.

- Cinselliğin yaşanmasında sosyo-kültürel bir çevre olarak Türkiye ile yurt-dışı karşılaştırmasının yapılması istendiğinde ise deneklerin bazıları (n=2) açıkça yurt-dışında yani Birleşik Krallık'ta evlilik dışı cinselliğin Türkiye'ye göre daha rahat yaşandığı tespitinde bulunmuşlardır. Katılımcılar, söz konusu bu psiko-sosyal ve kültürel ortamsal farklılığın da kendi kişisel tercih ve tutumlarını etkilediğini belirtmişlerdir (bkz. Soru-23; Denek: 1 & 2). Örneğin; “Var, evet fark ettim. Burada daha öncede söylediğim gibi cinsel yaşam konusunda hiçbir baskı yok. Zorlama yok. Türkiye’de bir kadınla cinsel ilişki yaşadığın zaman kısa bir süre sonra sosyal baskı sebebiyle evlenmek zorundasın. Ama burada böyle değil. Daha rahat bir ortam var bu iş için. Bu da ister istemez benim cinsellikle ilgili tutumlarımı etkiledi yani...” (E/46); “Türkiye ile burayı kıyaslarsak burada çok daha rahatım. Burada cinsel ilişki hakkında konuşuyoruz, yorumlar yapıyoruz ve bu yorumları yaparken karşı cins partnerimle gayet rahatız. Havadan sudan konuşur gibi konuşuyoruz yani. Bunda bir sıkıntı yok. Ben rahatım yani burada cinsel konuda konuşmaktan da rahatım cinselliği yaşamaktan da rahatım Türkiye’ye göre.” (E/36).
- Cinsel yaşamla ilgili son olarak deneklerin sahip oldukları dinsel inanç ve değerler ile evlilik dışı cinsel ilişki deneyimlerinin kendilerinde psikolojik bir çatışma ortaya çıkararak bir suçluluk ve günahkârlık duygusu oluşturup oluşturmadıklarının tespitine yönelik bir soru da sorulmuştur (bkz. Soru-24). Buna göre elde edilen nitel verilerden yapılan analizler ise şöyledir: Öncelikle bireyin suçluluk ve günahkârlık duygularının yoğunluğunun, onun dinsel inanç düzeyinin yüksekliğiyle ilişkisi olduğu din psikolojisi literatüründe bilinen bir durumdur (Hökekleli, 1998: 102-110). Bu çalışmada da böyle bir durum ortaya çıkmıştır. Araştırmacının dış-gözlem yoluyla elde ettiği bilgilere göre dinsel inanç düzeyi daha yüksek ve milli kimliği daha güçlü olan göçmenlerin evlilik dışı cinsel ilişki sonucunda sahip oldukları suçluluk ve günahkârlık düzeyleri-

nin daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Örneğin; “Tabi yaşıyoruz. Mesela dediğim gibi bekârım veya dulum ben. Karşıdaki de bekâr. Ama beraber yaşıyoruz. Arada iki gün veya üç gün geliyor mesela bende kalıyor veya ben ona gidiyorum ve onda kalıyorum. Şimdi gidiyorsun, namaz kılyorsun, yaptığına bakıyorsun, cinsel ilişkiye giriyorsun, ne nikâhın var ne bir şeyin. Resmen zina yapıyorum. Ne oluyor? Bu beni dini inançlarımla çelişkiye düşürüyor. Ben ne yapıyorum diyorsun. Bu yaptığım ile yaşadığım uymuyor diyorsun. Ama bakıyorsun insanoğlusun işte. Yine de yapacağını yapıyorsun. Yani arzularına yenik düşüyorsun...” (E/36).

- Öte yandan sözü edilen bu suçluluk ve günahkârlık duygusunun, içinde yaşanılan psiko-sosyal ve kültürel ortamın da etkisiyle bireydeki dinsel inanç düzeyinin zamanla düşmesi sonucunda giderek ortadan kalktığı da saptanmıştır. Örneğin; “Bu ülkeye ilk geldiğim yıllarda evet böyle bir çatışma yaşadım. Yani örneğin yabancı bir İskoç kadınla cinsel ilişkiye girdiğim zaman dini açıdan suçluluk ve günahkârlık duygusu hissettiğim dönemlerim oldu, olmadı değil. Fakat belli bir süre sonra olmuyor. Bu çatışmalar bitiyor. Artık evlilik dışı cinsel ilişkiler normal bir eylem oluyor, yani bu hassasiyet kayboluyor. Bu durum Müslüman Türk için de Arap için de Pakistanlı için de geçerlidir.” (E/46). Çalışmaya katılan denneğin bu ifadeleri, sözü edilen psiko-teolojik durumu açıkça ortaya koymaktadır.
- Yine cinsel yaşam üzerine bir denneğin (bkz. Soru-21-24; Denek: 4) cinsellikle ilgili tüm soruları yorumsuz bıraktığı da dikkati çekmektedir. Söz konusu bu durum ise denneğin araştırmacıyla daha önceden tanışması sebebiyle denneğin araştırmacı üzerinden içinde yaşadığı Türk topluluğundaki sosyal arzulanırlık düzeyini düşürmek istememesi şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç olarak Müslüman-Türk göçmenlerin diğer yaşam alanları gibi ‘çalışma ve cinsel yaşamları’nın da, doğası gereği psiko-patolojik semptomları çok karmaşık ve çok boyutlu olan diasporik yaşamın olumsuz yönlerinden etkilendiği görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Akıl, H. [çev.] (2005). Uluslararası İşçi Konferansı. 92. Oturum, 2004 Uluslararası İşçi Ofisi -Cenova Rapor 6: Küresel ekonomide göçmen işçiler konusuna genel bir bakış. Bölüm-3: Göçmen işçilerin çalışma koşulları. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 12-16.
- Alpagu, H. (2015). Cross-continental immigration and its economic challenges. [içinde] K. Canatan ve ark. (ed.), *Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu / 29 - 30 Mayıs 2015* (ss. 201-210). İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları.
- Aşçı, U. D. (2013). İngiltere'deki Türkçe konuşan toplumda iki dillilik (bilingualism) ve dil karışması (interference). *Bengü Bitig-Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*, 101-107.
- Atay, T. (2006). *Türkler-Kürtler-Kıbrıslılar: İngiltere'de Türkçe yaşamak*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Cesur-Kılıçaslan, S. (2009). Yurtdışında göçlerde kadın: Uyum ve özgürleşme. [içinde] M. Erdoğan. (ed.), *Yurtdışındaki Türkler: 50. yılında göç ve uyum / Turks abroad: Migration and integration in its 50th year* (ss. 735-741). Ankara: Orion Kitabevi.
- Çil, Ş. A. ve ark. (2011). *Avrupa'da yaşayan Türkler: Yaz tatili döneminde Türkiye'ye gelen Türkler örneği*. Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Yayınları.
- Demircan, A. R. (2010). Ailede cinsel hayat. [içinde], *Aile ve Eğitim: Tartışmalı İlmî Toplantı / 24 - 25 Nisan 2010* (ss. 133-153). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Ekingen, T. (2012). İngiltere'deki Türkiyeliler ya da Londra'daki Türkiye. [<http://timur-ekingen.blogspot.com.tr/2012>], Erişim: Mayıs 2015.
- Erdemir, A. & Vasta, E. (2007). Differentiating irregularity and solidarity: Turkish immigrants at work in London. Centre on Migration. *Policy and Society Working Paper*. No. 42.
- Erdoğan, M. M. (2013). HUGO ETB-Almanya Bundestag seçimlerinde Türk asıllı Alman vatandaşların katılım ve tercihleri araştırması. [<http://www.hugo.hacettepe.edu.tr>].
- Erdoğan, M. M. (2015). Avrupa'da Türkiye kökenli göçmenler ve 'Euro-Turks barometre' araştırmaları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 108-148.

- Erdoğan, Ö. (2015). A research on the aspect of the social-economics characteristics of the Turkish population living in London / Londra’da yaşayan Türk nüfusu’nun sosyo-ekonomik karakteristiğinin görünümü üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20 (3), 283-306.
- Erdoğan, S. (2007). İngiltere’de yaşayan Türk sığınmacılar, sığınma arayanlar iltica etme nedenleri ve karşılaştıkları güçlükler. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi* [<http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler>], Erişim: Şubat 2016.
- Gezgin, M. F. (2015). İşgücü göçü bağlamında 1989 öncesi Almanca literatürde göç terminolojisi. [çinde] K. Canatan ve ark. (ed.), *Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu* / 29 - 30 Mayıs 2015 (ss. 91-102). İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları.
- Hökelekli, H. (1998). *Din psikolojisi*. (3. baskı). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İsa, T. (2014). İngiltere’de azınlık gruplar ve eğitim: ‘Türkçe konuşan göçmenler’. *DieGaste*, 30 (4).
- Kaya, A. & Kentel, F. (2005). *Euro-Türkler Türkiye ile Avrupa Birliği arasında köprü mü, engel mi?* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, İ. (2008). Avrupalı Türkler: Misafir işçilikten Avrupa vatandaşlığına / Euro Turks: From guest workers to European citizenship. *Doğu Coğrafya Dergisi* 19, 149-166.
- Keskin, R. (2009). Entegrasyonun lokomotifi olarak Avrupa ve Almanya’daki Türk girişimcileri. [çinde] M. Erdoğan. (ed.), *Yurtdışındaki Türkler: 50. yılında göç ve uyum / Turks abroad: Migration and integration in its 50th year* (ss. 555-564). Ankara: Orion Kitabevi.
- Koç, M. (2016). Diasporik yaşamın psiko-anatomisi–I: Müslüman-Türk göçmenlerin özel ve sosyal yaşamları üzerine nitel bir çalışma. *Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 89-128.
- Özdemir, S. (2016). İskoçya’da yaşayan Türklerin dil kullanımları ve dil tercihlerinde bireysel etmenler / Individual factors in language use and choice among Turkish people living in Scotland. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turks*, 11 (4), 761-782.

- Pilancı, H. (2009). Avrupa ülkelerindeki Türklerin Türkçeyi kullanma ortamları, sürdürülebilirlik imkânları ve koruma bilinçleri, *Bilig*, 49, 127-160.
- Piore, M. J. (1980), *Birds of passage*, Cambridge & London: Cambridge University Press.
- Pusch, B. (2015). ‘Düzenli Almanlar’ın düzensiz hayatları: Türkiye’de Alman olmak. [çinde] K. Canatan ve ark. (ed.), *Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu* / 29 - 30 Mayıs 2015 (ss. 303-322). İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları.
- Sili-Kalem, A. (2016). Türk çayına süt katmak: Londra’da yaşayan Türkiyeli göçmenlerin gündelik hayatları. *İnsan & Toplum Dergisi*, 5 (10), 43-71.
- Şahin, B. (2009). Almanya’daki döner ve market işletmecisi Türk göçmenler. [çinde] M. Erdoğan. (ed.), *Yurtdışındaki Türkler: 50. yılında göç ve uyum / Turks abroad: Migration and integration in its 50th year* (ss. 589-597). Ankara: Orion Kitabevi.
- Tarhan, N. (2009). Cinsellik ve toplumsal hayat. [çinde], *IV. Din Şurası: Tebliğ ve Müzakereleri / 12 - 16 Ekim 2009* (ss. 505-549). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Tekin, M. (2009). Toplumsal değerler bağlamında cinsellik anlayışı ve pratiklerine sosyolojik bir yaklaşım. [çinde], *IV. Din Şurası: Tebliğ ve Müzakereleri / 12 - 16 Ekim 2009* (ss. 573-597). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Travis, A. (2011). UK immigration analysis needed on Turkish legal migration, Say MPs. [<http://www.theguardian.com/uk/2011>], Erişim: Mayıs 2015.
- Yalçın, C. (2002). Çok-kültürcülük bağlamında Türkiye’den Batı Avrupa ülkelerine göç. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26 (1), 45-60.

Ekler

Ek-2:

Diasporik Yaşamın Psiko-Anatomisi Üzerine Röportaj

Soruları

[Benim açımdan yaptığımız röportaj oldukça keyifli geçiyor. Umarım sizin için de öyledir. O halde kaldığımız yerden devam ediyoruz.]

► Çalışma Yaşamı:

18. Şimdi de iş hayatınızla ilgili bir soru sormak istiyorum. Edinburgh'ta/ Londra'da işveren misiniz, yoksa işçi misiniz? Yani yurtdışına çıkışınızdan bugüne kadar iş hayatınız nasıl geçti?

19. Kendinizi iş hayatınızda başarılı buluyor musunuz? Yani Türkiye'den yurtdışına çıkarken yaptığınız planlarınızı gerçekleştirebildiniz mi? Kısaca, geriye dönüp baktığınızda evdeki hesabı çarşıya uydurabildiniz mi?

20. Bu ülkeye gelirken hangi hayallerle geldiniz? Hayallerinizi gerçekleştirebildiniz mi? Bu yaptığınız dış göç, maddi/ekonomik anlamda hayattan beklentilerinizi karşıladı mı?

► Cinsel Yaşam:

21. (Şimdi ise –izniniz olursa- yine özel bir soru daha sormak istiyorum.) Cinsel konulardaki genel tutumunuz nedir? Yani örneğin, evlilik öncesi ve evlilik dışı cinsel ilişkiye nasıl bakıyorsunuz?

22. Evli değil iseniz, nasıl bir cinsel yaşamınız var? Kısaca, cinsel hayatınızdan söz eder misiniz?

23. Buraya geldikten sonra cinsel tercihlerinizde/alışkanlıklarınızda ve arzularınızda bir değişme fark ettiniz mi?

24. Burada, dinsel inanç ve değerleriniz ile cinsel yönelimleriniz arasında zaman zaman bir çatışma yaşadığınız oluyor mu?

[devam edecek]